

SISUSTIK: Kindral-major G. Kunnos †. (Matus 20. VIII. ja eluloolisi andmeid). — Sõjaväelane ja tema mõiste. (Major A. Laats'i Kõrgemas Sõjakoolis kindral Kunnos'e juhatusel peetud referaadi kokkuvõte.) — —ms—: Kuidas saaksime ajakohase sõjaliste ainete õpetamise metoodika. (Mõtteid ja ettepanekuid). — H. M.-n.: Eesti punavägede organiseerimine jaanuarist maini 1919 a. — R. M.: Veel sõjaväelisest kasvatusest Jaapani koolides. — A. N.: Mõtteid Kindralstaabist. — H. K.: Allveelaevade desarmeerimise küsimus. — er.: Vabadus- ja Ilmasõjas langenute mälestussamba avamine Kadriinas 15. augustil. — A. K.: Püstoli laskevõistlused 1-se diviisi Ohvitseride Kogude vahel.

Kindral-major G. Kunnos †.

Matus 20. VIII. 1926. ja eluloolisi andmeid.

20. augustil s. a. vastavate sõjaväeliste avaldustega maeti Kopli surnuaiale kindral-major Gustav Kunnos. Värskele kalmule pandi pärjad ja õeldi südamlikke järelehüüdeid: Vabariigi Valitsuse nimel kindral P. Lill, sõjaministeeriumi nimel kindral J. Tõrvand, ohvitseride keskkogu nimel kindral N. Reek; Sõjaväe ringkonnakohtult kapten Helk; sõjaväe prokuratuurilt kol. ltn. Trakmann; sv. staabi ohvitseride kogult kolonel Jonson; Kõrgemalt sõjakoolilt major Tuisk; sõjaväe ühendatud õppeasutuste ülemalt ja õppejõududelt kol. Parv; Vabariigi vammutatud advokaatide nõukogult hra Th. Rõuk.

Matusetalituse apostliku õigeusu kommete järele eesti ja vene keeles pidas metropoliit Aleksander, ev.-luteruse usu kommete järele — õpetaja Kubu.

Kõik kõnelejad tuletasid kadunut meelde kui väljapaistvamat kohtutegelast, kui eriliselt sümpaatset isikut, kui eeskujulikumat ohvitseri-kodanikku ja ta õpilased S. Ü. Ö — kui asetamatut õiguse õpetajat ja ohvitseri kasvatajat... „Hauda on varisenud elav õiguse traditsioonide kandja...“, nii hindasid kadunut ta kaasvõitlejad sõjaväelased-õigusteadlased.

Kindral Gustav Friedrichi poja Kunnose lühikene elukäik: pärit Võrumaalt Vastseliina vallast, Kapera külast. Sündinud 29. juunil 1878. a. Juba üle 40 aasta tagasi Kunnose vanemad asusid elama Venemaale. Kunnos kasvas ja õppis Venemaal. 31. aug. 1899. peale Pihkva reaalkooli lõpetamist astus junkur-reamehena Moskva sõjakooli, mille lõpetas II järguga 13. aug. 1901., vanusega 9. aug. 1900. Nooremleitnandina määrati teenistusse 86. Vilmanstrandi polku (asus enne Ilmasõda Staraja-Russas.) 1902. a. abiellus neiu Lidia Aleksandri tütar Shirajeviga. 1904-1906 oli Kauges-Idas taga-baikali kasakate pääliku käsutuses. Võttis osa Vene-Jaapani sõjast, teenides staapides ja asutustes. 1. märtsil 1906 viidi tagasi Vilmanstrandi polku ja ülendati leitnandiks. Siin teenis polgu kohtu asjaajajana. 8. aug. 1907. komandeeriti Aleksandri sõjaõigusteadlisse akadee-

miasse. 1908. a. ülendati alamkapteniks. 1910 a. lõpetas I järguga ja üldiselt väljapaistvana õpilasena akadeemia. (Sai kursuse lõpetamise puhul Riigisekretäri Filosofovi nimelise II järgu preemia — 100 rubla). 23. mail 1910. ülendati kapteniks „heade tagajärgede ja edu eest teaduslikus töös“. Õigusteadlase karjääri algas Peterburis sõjaringkonnakohtu prokuratuuris. Siin teenis kuni 1912. a. 3. aprillini, millal nimetati Omski sõjaringkonnakohtu prokuröri abiks.

Omskis teenis kadunu sõjaväekohtu alal Ilmasõja, samuti Vene kodusõja vältusel. Alam-polkovnikuks ülendati 6. detsembrist 1912; polkovnikuks 6. aug. 1917. a. Koltshaki valitsuse poolt ülendiratud 16.V.1919 kindral-majoriks ja määratud Lääne-Siberi sõjaringkonnakohtu liikmeks.

Eestis ilmus registreerimisele 22. okt. 1921 ja määrati polkovnikuna (kolonelina) korraldusvalitsuse käskudetahtjaks ohvitseriks. 1922. a. märtsis nimetati Sõjaväe Ringkonnakohtu ajutiseks liikmeks. 22. sept. 1922. nimetati kui ainukene sõjaväe jurist ja väljapaistev töömees Sv. Ringkonnakohtu esimeheks. Viimasel kohal teenis surmani, s. o. 17. aug. 1926. a. 1922. a. saadik on olnud tegev ajutisena õpejõuna sõjakoolis ja Kõrgemas sõjakoolis. 24.II.1926. a. ülendirati Vab. Val. otsusega kindral-majoriks.

Nagu sellest lühikesest eluloost näha, oli kindral Kunnos üks neist Eesti poegadeist, kes saatuse sunnil pidid palju aastaid eksima suurel Venemaal. Võitluses olemasolemise eest unustati sageli rahvus, keel ja mõnikord ühineti jäädavalt võõra rahvaga. Ka kadunut varitses sarnane hädaoht. Perekonna sidemed ja kõrge kutse oleksid loonud selleks teatud soodustusi. Kindral Kunnos ei kaotanud siiski kodumaaga sidet. Ta tuli kodumaale tagasi... uuesti sündinud kodumaale, millest temal, kui lapsepõlvest saadik võõrsil viinul, tõelist aimugi polnud. Kellel õnn oli kadunuga pikemat aega kokku puutuda, kuulda ta mõtteid meie riigist, rahvast, meie tulevikust, sai kindla veendumuse, et kodumaa sai Siberi laantest tagasi oma parima poja ja

väljapaistvama töömehe. Oma hiljaksjäämist Eesti ülesehituse tööle tasus kadunu äärmise pingutusega töös. Viis aastat tööd Eesti sõjaväe kohtu alal, sajad loengud suurele ohvitride perele õiguse alal, väsimatu juht ja kasvataja neile, kes kadunuga kokku puutusid töös, annab meile õiguse kindral Kunnost lugeda meie rahva ja kaitseväge väljapaistvamate töömeeste hulka.

Püsigu kustumatu mälestus varajalt hauda varisenud kindral-major Kunnoselt Vabariigi sõjaväes ja rahvas.

* * *

Kindral-major Kunnos Sõjav. Ringkonna- kohtu esimehena. A. Leht.

20. augustil saatis Sõjaväe Ringkonnakohus maamulda oma armastatud ja lugupidatud esimehe kindral-major Gustav Kunnose.

Kadunu astus Sõjaväe Ringkonnakohtusse novembris 1921 a. kohtu ajutise liikmena, olles samal ajal Korraldusvalitsuse käskudetaütja ohvitser. Varsti paistsid välja tema põhjalikud teadmised sõjakohtute tegevuse alal, sai selgeks, et tema kui ainuke sõjaõigusteaduslise haridusega ohvitser võiks enam kasulik olla, kui ta kõik oma tegevuse pühendaks Sõjaväe Ringkonnakohtule. Alguses leppis kindral kohtuameti kandidaadi tagasihoidliku kohaga, kuigi see oli majandusliselt temale kahjulikum, kui eelmine teenistus Korraldusvalitsuses, kuid ta tahtis täie jõuga kaasa töötada Eesti sõjaväe kohtu alal, mis nõudis vilunud jõude. Imestamise väärt ruttu omandas ta täielikult oma emakeele, mis oli lapsepõlvest saadik väljaspool sünnikohta viibides ununemas. Mõni kuu hiljem lahkus Sõjaväe Ringkonnakohtu esimees kol. Vahtramäe, kes valiti kohtupalati liikmeks. Sõjaväe Ringkonnakohtu uue esimehe valik peatus polk. Kunnosel, ning Vabariigi Valitsuse otsusega sept. 1922 a. nimetati ta kõrgele ja vastutusrikkale kohtuesimehe kohale. Mõni nädal puudus neljakaastasest kohtuesimehe vastutuse kandmisest, kui surm ta ära kiskus meie seast. See aeg on pikemaid, mida noore Vabariigi sõjakohtu esimehed on suutnud pidada. See aeg

on olnud sõjakohtu tegevuses ka üks hoogsamaid peale Vabadussõda. Üks riigivastaste organisatsioon tekkis teise järele, üks suurprotsess järgnes teisele. Paljastati hädaohtlikke organisatsioonid ja neid likvideerivad protsessid viidi läbi kadunu isikliste kogemuste najal. Lõpuks veel 1-se dets. sündmused, mis väga kergesti kõigile

sõjakohtunikudele saatuslikuks oleks võinud saada, panid eriliselt raske katsumise kadunu peale: minnes harilikul ajal sõjakooli loengutele, langes ta Balti jaama vallutanud terroristide kätte, kuid pääsis nende käest, võib olla ka surmast oma leidlikkuse tõttu. Surm, mis sõjameest valvas lahinguväljal, vägivallamaal ja terroristide väljaastumisel, ei võtnud teda enne, kui ta oli pühitsenud 25. a. sõjaväeteenistuse juubeli. Veel surmapäeval oma lähemate kaasteenijate keskel tuletas kadunu meelde silmapilke, mil ta 25 aasta eest noorena ja elujõulisena sõjakoolist ellu astus. Mälestades noorust, avaldas kadunu omi soove ja kavatsusi eelseisvaks tööks...

Kindral-major G. Kunnos f.

Tagasi vaadates kadunu tööle, ei näe meie ühtki varju heledal päikesepaistelisel pinnal. Nõndasama kui ta oma kaasteenijatele päranduseks jätnud mälestuse õiglusest ja aususest, on ta läitnud ka oma tööpõllu üle õigluse ja aususe heleda valguse. Kui kohtunik hindas ta seaduse vastu eksinu süütegu ainult inimlikust seisukohast, püüdes eksija saatust kergendada kui võrd seadus seda lubas. Tema inimesearmastus väljendus igal sammul. Kui ta vaidles sõjaväe ametnikkude administratiiv ohvitserideks ülenemise vastu, siis mitte põhimõtteliselt, vaid ainult armastusest sõduri vastu, teades, et ülemuse arvu suurenemisega muutub sõduri elu raskemaks. Kui ta vaidles mõne kavandi vastu, siis ainult sellepärast, et see ei olnud õiglane, et see ei olnud inimlik.

Üheks kindral-major Kunnose tähtsamaks tööks tuleb pidada võitlust sõjakohtute iseseisvuse eest. Juba ametisse nimetamisel algas ta seda ja see kestis tema surmatunnini. Ta töö jäi pooleli, selle jätkamise pärandas ta järeltulijatele. Ta ei väsinud, ta kisti vägivaldselt meie

seast. Kuri tõbi oli inimesest tugevam. Kuid kadunu selge kuju ei kustu, jääb helgena kaasvõitlejate südamesse.

Olgu kodumaa muld Sulle kerge, kallid sõber ja õpetaja!

* * *

Järelehüüd Kõrgema Sõjakooli lektorile kindral-major Kunnosele.

„Ilus loodus ja alaline sinitaevast mõjutasid Kreeka iseloomu. Kreeklane oli vabadusearmastaja ja elurõõmus, kel kõik sündis avalikult, rahvalikult“ — olid sõnad, millega algas mineval sügisel meie armastatud lektor omi

lustaks, kuid sellejuures võimaldaks kiirust korraldada ja tarvilikku painduvust õigusemõistmises. Sõjaväe seaduste looja peab oma töö aluseks võtma üldseadused ning neile tuginedes looma sõjaväe nõuetele vastava ja kodaniku õigusetunnet mitteriivava.

Neis raames nägi kadunud lektor meie kaitseväge seaduste korraldamist.

Asudes sõjakohtu pidamise käsitamisele, seadis ta üles järgmised põhimõtted:

1) kohus olgu avalik ja tema istungid sündigu lahtiste uste taga. Sellega saavutatakse side kohtu ja rahva vahel. Ja milleks siis kinnised istungid, kui õigusemõistmine

Puuisärki kannavad Kõrgema Sõjakooli õpilased.

loenguid sõja-kriminaalõiguse alal. Ja kui talve jooksul möödus meie silmade eest s-k-õ (sv.-kriminaalõiguse) ajalugu, peatuti seal kauemini, kus riigikord oli vaba, kus isikuvabadus kindlustatud paremate seadustega, sest seal olevat ka s-k-õ paremini korraldatud ja sealt võidavat leida ka parimat eeskujuks oma kodu korraldava seadustiku jaoks.

Side üld- ja sõjaseaduste vahel on õiguslikus riigis lähidane, kuid mitte niivõrd, et neid võiks üksteisega asetada. Vabadusega harjunud kodanik nõuab teatud isikuvabaduse kindlustust ka sõjateenistuses. Kuid viimases on kõik korraldused imperatiivsemat laadi ja see olukord tingib eri, s. o. sõjaseaduste olemasolu, mis ka teatud isikuvabadused kind-

sunnib kinniste uste taga? — küsis ta. Teiseks sunnib avalikkus kohtunikke palju tähelepanelikumalt omi kohuseid täitma.

2) Kohus tuleb asetada kuriteo olukorrale võimalikult lähedale, selleks kasutades automaatseid vahendeid, nagu ülesvõtteid, plaane, kaarte jne., et nendele toetudes võiks kohtunikud ise tunnistajate kõrvalabita toes veenduda.

3) Kohtu otsus sündigu värskest kohtus saadud mulje all ja asja harutamist ärgu venitatagu mitte pikale.

4) Pooltele kindlustatagu võistluses ühtaolsus. Eriti kriipsutas kadunud lektor alla: meie väeosade kohtud on halvemas seisus-

kord asetatud sellega, et süüdistatavale lubatakse juriidiline kaitse, kuna kohtus prokurör süüdistaja näol puudub.

5) Kohtu rippumatuse printsiip peab kindlustama kohtule õigusemõistmise ainult seaduse ja südametunnistuse järele, ilma ühegi — ka administratiivse — kõrvalmõjuta.

Eriti kaitseväge kohtutele seadis kadunud lektor üles veel kaks järgmist nõuet: 1) sv. kohus olgu kollegiaalne ja 2) noorem ei tohi vanema üle kohut mõista, sest ainult võrdne või vanem ülem võib süüiteo üle õieti otsustada.

Ülaltoodud põhimõtteid sõjakohtupidamisele aluseks seades ja neid oma kogemustega kaju-

liselt vaatlema — lihtsalt, seadusepäraselt ja inimlikult. Aine — s-k-õ — muutus elavaks.

Ei olnud veel sellest küllalt. Lektor tahtis, et meie ka iseseisvalt töötada oskaksime. Kui mõne loenguga meie juriidilistele teadmistele väike kondikava loodud ja idee näidatud, leidis kadunud õpetaja, et üldse, eriti meil, olevat selgitamata mõned sõjaõiguslised mõisted, milleks meie, kuulajate, abi vaja olevat. Andes teeme, nagu: „Ülem, alluv ja vanem“, „Käsk ja käsutäitmine“, „Sõjaväeline au ja selle kaitse“, „Sõjaväelane“ jne. ja näidates kätte allikad, mida käsitatava küsimuse lahendamiseks vaja, suutis ta kuulaja põhjalikule tööle rakendada. Nii sündisid kuulajate poolt

Aumärgid ja pärjad; esimesena kantakse pärja Vabariigi Valitsuselt.

kaks ja näitlikuks tehes, tõusis sv. kohus meie, kuulajate, ettekujutuses õiguse templiks, kust teateid ootasime põnevusega.

Nimetan siin „teateid“ teadlikult, sest kadunud lektori ettekandmise viis õigustab seda. Tullis auditoriumi teatas tema meile harilikult tähtsama päevasündmuse oma juriidilise hinnanguga ja kasutas käsitatava sündmuse järjekorralise loengu selgitamiseks. Kui varem tundusid nii mõnedki üldnähtused meile võõrana, siis nüüd näitas lektor oma huvitava aine käsitlesega, et ka riikliste sündmuste ja kohtunähtuste jaoks peab igal haritud kodanikul, eriti ohvitseril, silm lahti olema ja iga üldnähtuse kohta oma otsuse tegema. Meie õppisime elu hindama. Roobiti loengutega käis tegeliku elu hinnang. Meid õpetati riik-

referaadid, mis peale asjalikku arvustuse kas muutmatult või väikeste lühendustega „Sõdu-ri“ veergudele pääsesid kaitsevägele üldkäsitamiseks. Referendil oli tunne, et ta kasuliku töö ära on teinud, usk oma võimetesse kasvas, oskus küsimust iseseisvalt lahendada ja oma mõtteid kaitsta oli omandatud. Ja sellejuures sündis see kõik rahulikult nagu oleks lektoril aega küll olnud, olgugi et tema kasutada ainult üks loeng nädalas. Nii mõnigi kord kuulsime teistelt lektoreilt, et tunde aine käsitamiseks olevat vähe. Kadunud õpetaja seda kunagi ei rõhutanud, küll aga püsis kuulajail soov, et tema loenguid oleks enam — nad olid väga köitvad ja kasulikud.

Kevadel jaotati meile veel teeme, et suvel, kus aega enam, võiksime paremini oma refe-

raadi ette valmistada. Seda tegi ta raskelt haigena. Ikka püsisime temal veel meeles, ikka tahtis ta meid tööle juhatada, ka siis veel, kui ehk ise juba aimas, et järgneval sügisel ei ole teda enam. Tunnid jaotati, töö algas, kuid meie suurimat arvustajat ja õpetajat ei ole enam!

Lõpetagem siiski algatu ja näidakem, et suudame selle suure inimese õpilased olla.

Mäletan veel neid päevi, kui viibisin ohvitseride täienduskursusel. Seal oli meid enam ja see annab tröösti, et meid palju oli, et suurem osa meie kaitseväe juhte omandas oma juriidilised teadmised temalt. Nii mõnigi väärsamm on selletõttu sv. kohtu alal ära jäänud ja nii mõnigi inimlikum joon on kaitseväe omavahelisse ja kaitseväe ja ühiskonna vahel kasvanud. Sealt saime esimesed kindlad vastused revolutsioonis segi

paisatud õiguse mõistele, seal ei kaheldud kunagi vastamast ja ükski meie sajapealisest kuulajaskonnast ei leidnud, et vastus ei oleks kõige õigem.

Tuletagem veel meelde ka tema käsitusviisi. Olime ju mõnikord väsinud ja pöörasime lektorilt silma või oli repetitsioon südamel, kuid seal läbistas loengut kujukas huumor ja rikastav näide ning õhtune repetitsioon jäi jällegi saatuse hooleks.

Teda, meie armast õpetajat, ei ole enam!

Surmateade täitis meid kõiki, tema kasvandikke, valutundega. Peatusime vist kõik omis igapäiseis toiminguis ja südamesse asus tahe olla parem, kui olime olnud, et väärida tema õpilane olla.

Püsigem siis sarnastena, sellega tõestame temale kõige paremini oma tänu.

Kõrgema Sõjakooli kuulaja.

Sõjaväelane ja tema mõiste.

Major A. Laats'i Kõrgemas Sõjakoolis kindral-majoor Kunnos'e juhatusel peetud referaadi kokkuvõte.

I.

Sõjaväelase mõiste analüüsimine ja definitsioon.

Alust sõjaväelasmõistele tuleb otsida sõdamõistest. On meil ettekujutus sõjast, siis teame ka kes on sõjaväelane, sest ainult sõjad kutsuvad välja sõjaväelase olemasolemise vajaduse. Mis on siis sõda? Kindral-Kunnos ütleb¹⁾: „Kui kõik tüliküsimuse lahendusabinõud ei anna soovitavaid tagajärgi, jääb järele ainuke abinõu — see on sõda. Sõda on kahe või mitme riigi sõjariistus kokkupõrge, mille põhjuseks võib olla tõeline või väljamõeldud õiguse tüliküsimus“. Kusmin-Karavaev väidab²⁾: „Sõda on jõu ilmutamine. Sõjas üks riik tarvitab oma jõudu teise riigi vastu. Riikide vaheline jõutarvitamine on kaklemine, sõdimine; see ei ole korra jalaleseadmine, vastuhakkamiste sumbutamine ega vaigistamine, mis esinevad siseriigis, vaid kakelus omasugusega“. Toodud väiteist näeme, et sõdades esinevad subjektina vaid riigid, kuna siseriiklised sõjariistade tarvitamised ei kuulu enam sõda-mõistele.

Ka siseriiklised kaklemised loetakse rahvusvahelise õiguse järele sõdadeks siis, kui vastuhakkajad on suutnud vallutada teatud osa vana riigi territooriumi ja luua seal valitsuse,

mis leidnud tunnustamist teiste riikide poolt (Eesti ja teiste uute riikide tekkimine).

Nüüsis näeme, et sõjaväelase mõiste alusena esineb ikkagi sõda. Et saada siduvat, selgitavat elementi otsitavale mõistele, siis lahendaksime küsimuse, kuidas riik täidab sõjafunktsiooni ja milles seisab ta sõjaline jõud. Kindral Kunnos seletab, et riigid võivad sõdida vaid sõjaväe abil, mis kujutab enesest relvastatud jõudu ja on sama riigi juhatusel. Sõjaväel on omad tunnusmärgid ning peab pidama kinni sõjajuhtkirjest. Teised riigikodanikud, kes ei ole kutsutud sõjaväkke, ei või sõdida.“ Sedasama väidab ka vürst Drutskoi¹⁾, lisa-des juurde et „sõjavägi on relvastatud inimeste ühing (единение), mille organisatsioon määratud kindlaks seadustega ja mille tegevus juhitud kõrgma juhi tahtega; seda täiendab prof. Kusmin-Karavaev sellega, et „ainutahte esitajaks võib olla vaid riigi ülimvõim.“

Toodud väiteist saime terve rea elemente, mis lähendavad meid eesmärgile. Neist näeme kokkuvõetuna, et riik sõdib sõjaväe abil, mis kui riiklik seaduslik organ, moodustatud relvastatud inimesist, kes kannavad ettenähtud väliseid tunnusmärke ja peavad pidama kinni maksvaist sõjajuhtkirjest, kusjuures sõjavägi täidab vaid riigi ülimvõimu tahet. Need elemendid panevad sõjaväelase mõiste juba kitsamasse raami, millest selgineb, et sõjaväelane on

¹⁾ Kindral-majoor Kunnos'e loengud allohv. kurs. 1924/25.

²⁾ Prof. Kusmin-Karavaev „Военно-Угол. Право“. Peterburis 1895 a.

¹⁾ Vürst Drutskoi, „Военно-Угол. Право академическим курсам 1912 г.“

see isik, kes ühinedes omasarnastega moodustab riigi sõjaväe. Rahvusvahelise õiguse järele loetakse sõjaväeliseks tegevuseks ka harilikelanikkude ülesastumist (ПОГОЛОВНОЕ ВОЗСТАНИЕ) vaenlase vastu, kes tunginud ootamatult riiki sõja eesmärgiga, kuid sellejuures peavad kodanikud alluma sv. juhile, pidama kinni sõja-juhtkirjast ja kandma avalikult sõjariista.

Jääb veel selgitada sõjaväelasisiku kodakondsus ja tema vahekord riigiga. Esimesele annab vastuse meie riigi põhiseadus, kust näeme, et sõjaväelane peab olema riigikodanik, kuna teise küsimuse selgitamiseks tuleb pikemalt peatuda üksikute autoriteetlikkude isikute väidete man:

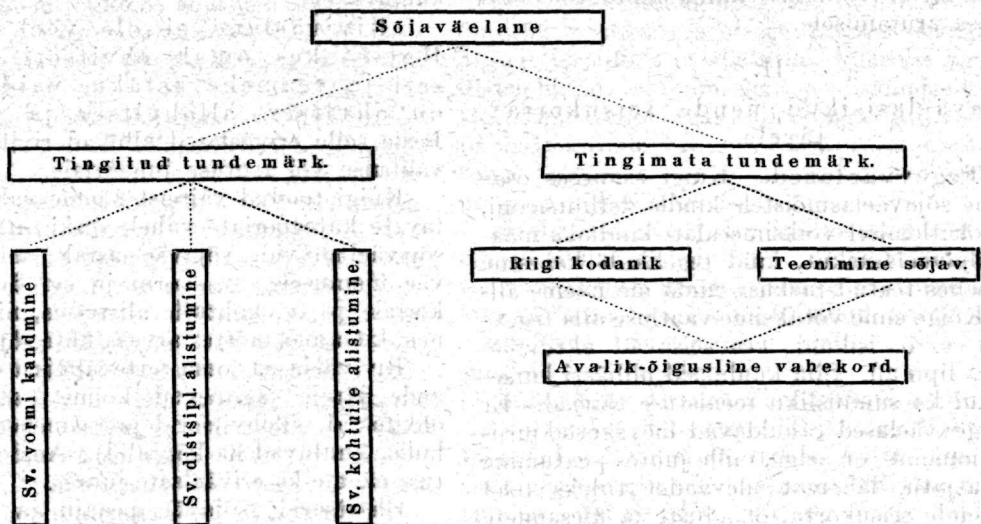
Schvenger väidab*): „Teatud seisuse all mõistetakse üldiselt niisugust kogu isikuid, kes omavad kuidagiviisi ühised avalik-õiguslikud õigustused ja kohustused; sõjaväelisseisuse all järelikul tuleb mõista niisuguseid isikuid, kes omavad ühised sõjaväelised õigustused ja kohustused.“ Sõjaväelise õigustusina esinevad Schvengeri järele tiitli omanine, vormikandmine ja pensionisaamine ja — kohustusina, või isegi üldõiguste kitsendusina, isäraliselt alistumine sv. kohtuile, distsiplinaarkorrale ja ohvitserile peale selle veel aukohtuile.

Schvengerilt toodud avalik-õiguslikke elemente ei saa võtta sõjaväelasisiku kindlaks-määramisel mitte alati täielikuina, sest et need

korras (III diviisi orkestri õppurid, kes kandisid sv. vormi, ei alistunud kasarmuruumides toime pandud vägivalla süüteo eest sv. kohtuile). Ka tiitliomamine, nagu edaspidi näeme erulaste selgitamisel, ei sünnita veel sõjaväega avalik-õiguslikku vahekorda. Maksvaist seadusist teame, et ka eraisikud — riigi harilik-kodanikud teatud juhul alistuvad sv. kohtuile.

Kõigest sellest järeldame, et Schvengerilt toodud elemendid ei ole kuigi kindlad, vaid tuleb leida teine moodus, mis tingimatult määraks kindlaks avalik-õigusliku vahekorra sõjaväega. Sellena osutub kindral Kunnos'elt esitatud moment: teenimine armees, sõjaväes. Tähendab riigikodanik vaid siis sünnitab sõjaväega avalik-õigusliku vahekorra, kui ta viimases teenib kas sunduslikus teenistuses, vabatahtlikuna, üleajateenijana või ohvitserina, kuna mingisuguseid eralepinguid siin ei või olla. Kui esineb isikus toodud tingimata tundemärk, siis eksisteeruvad tas peale pensionisaamise ka kõik tingitud momendid (naisarst teenides armees meil maksvate seaduste põhjal sünnitab sõjaväega avalik-õigusliku vahekorra ainult eralepingu alusel; ta ei rahulda tingitud nõudeid: sv. kohtuile ja distsipl. alistumine jne.).

Analüüsimisega välja kujunenud sõjaväelasmõiste definitsiooni võiks fikseerida skeemis:

elemendid meie olukorras osutuvad tingituina. Nii näiteks, meil maksvate seaduste põhjal sõjaväest lahkunud isik saab pensioni töö- ja hoolek. ministeriumilt, millega on tal sel korral lõpetatud sõjaväega igasugune vahekord. Seda-sama näeme sv. vormikandjaist: sv. vormikandja ei seisa veel sõjaväega avalik-õiguslikus vahe-

Seni selgitasime sõjaväelase mõistet praesjalikult juriidilisest vaatevinklist, kuid siin esinevad veel teised väärilised momendid, mis piltlikult karakteriseerivad sõjaväelast võrreldes teiste riigiametnikega. Need oleksid sõjaväelase omaduste ja ülesannete isäraldused.

Vürst Drutskoi tõendab: „Sõda nõuab inimeste elu. Sõjamees peab olema iga minut võitlusvalmis, lahingus võitma või surema — see ongi sõjaväelaste põhitingimus, võrreldes teis-

*) E. Schvenger. „Die Staatsbürgerliche Sonderstellung des deutschen Militärstandes“, Tübing, 1907.

tega.“ Prof. Kusmin-Karavaev tähendab, et sõjafunktsioon on inimesele raskeim ülesanne, mis nõuab talt ta ülima väärtuse — elu, oma reaalse hüve ohverdumist rahva üldhüvile, mis iseeneses osutub talle abstraktsena. Sarnasele tegevusele õhutab inimest vaid kõlbline tunne, mis väljendub päämiselt enesearmastuses. Riigiteenistus seisab õiguse, kuna sõjaväeteenistus jõu funktsiooni täitmisel. Sellest siis ka esimese teenistuse täitmise nõuded piirduvad vaid truudusega isamaale, aususega ja heasüdametunnistusega, s. o. elementaaromadusiga, kuna sõjaväeteenistus ei lepi sellega. Sõjaväelaste tegevuse iseloom on äärmiselt aktiivne ja sellest ka nõue aktiiv-kõlbliste omaduste järele: energia, otsusvõime, haripunktini välja arenenud leidlikkus, et inimene ei kaotuks mingisugusil ootamatusil (Dragomirov), mehisus, kindelmeelsus, visadus, isegi oma eesmärgi saavutamisel toorus jne. jne.

Tõuseb isik kas või üks aste reamehest kõrgemale, suurenevad tema omaduste nõuded: ta peab viima teisi oma järele lahingusse ning peab omama oskust ülemuse raskeks ja keeruliseks tegevuseks, s. o. juhtida lahingus inimesi ja ka neid selleks ette valmistada ja kasvatada.

Arvan, et neist väiteist jätkub sõjaväelase omaduste ja ülesannete iseäralduste selgitamiseks, nii et võin üle minna minu referaadi teise osa arutamisele.

II.

Sõjaväelasisikud nende seisukorra järele.

1. Tegevväelased. Kuigi esimeses osas andsime sõjaväelasmõistele kindla definitsiooni, mille käsitlemisel võiksime alati kindlaks määrata sõjaväelasisikut, kuid tegelikult kohtame siiski selles teatud raskusi, mida me näeme allpool. Kõige enne võtaksime vaatluse alla tegevväelasi, s. o. isikuid, kes seisavad aktiivteenistuses lipu all. Siia kuuluksid niihästi kutse- lised kui ka sundusliku teenistuse täitjad. Et just tegevväelased rahuldavad üles säetud juriidilisi momente, on selge, mille juures peatumine oleks asjatu, lähemat ülevaadet tuleks teha vaid nende seisukorra, omaduste ja ülesannete iseäralduste kohaselt:

a) Rivi- ja eriväelased. Sõjavägi oma keerulise mehanismiga vajab mitmekesiseid ülesandeid täitvaid isikuid. Peaülesandega esinevad rivi- ja eriväelased, kuna eriväelased täidavad vaid kõrvalisi ülesandeid, kuid siiski niisugusid, milleta sõjavägi ei või seista oma kõrgusel, või koguni funktsioneerida. Eriväelaste hulka kuuluvad: sõnitaar-, veterinaar- ja administratiiv-ohvitserid, sõjaväeametnikud ja teised eriteadlased sõjaväes, kes rahvusvahelise õiguse

järele esinevad mittekombatantide nimetuse all, s. t. mittesõdivad isikud. Sõjas maksavad nende kohta isegi erimäärused, mida meie ei näe kombatanantide (sõdivad) juures. Rivi- ja eriväelased kui tegelikud sõjafunktsiooni täitjad moodustavadki sõjaväe tema otsekohehes mõttes, kuna eriväelased esinevad vaid sõjaväe jaoks (Schvenger: „Für das Heer“); esimeste eriala sõjaväes on sõjariistadega ja osavusega hävitada vaenlast, tegutseda aktiivselt, saades selleks puht sõjaväelissete valmistuse; nad lähevad teadlikult lahingusse eesmärgiga, et võita vaenlast, kuna eriväelased oma seljataguse tegevusega ainult soodustavad teatud mõttes rivi- ja eriväelasele lahingutegevust.

Hecker*) tõmbab nende vahele ka juriidiliselt teatud vahejoone: „Mõlemad eralduvad oluliselt teisteiselt sõnakuulmiskohustusega. Rivi- ja eriväelasele on sõnakuulmine kui juhtiv printsiip — piiramatu või tingimatu, mis laiaulatuslikule käsuõigusele vastab, kuna eriväelane on kohustatud valitsema temale usaldatud ametit isiklikul vastutusel, oma teaduse põhimõtteil, valitsuse teaduse põhimõtteil, või iseäralisil instruksioonel; tema sõnakuulmis-kohustus ei ole milliski nii tingimatu, ta käskimisõigus nii laia ulatusega, kui seda nägime rivi- ja eriväelastest.“ Sellest võime järeldada, et eriväelane on võrdlevas seisukorras tsiviilriigiametnikkega, kelledest eralduvad vaid sõjaväeliseastakusse (Rang) kuuluvusega.

„Rivi- ja eriväelane ei ole veel see“, ütleb Hecker, „kes omab ohvitseri, allohvitseri ja reamehe astaku, vaid see, kes on ohvitser, allohvitser ja reamees.“ Peale selle eriväelased alluvad riviülemaale kui valitsuse või asutuse juhatajale.

Kuigi toodud väiteist näeme vahejoont esitavate kategooriate vahel, siiski on neil ühised sõjaväelishuvid, sõjaväe astak, alluvus sõjaväe ülemusele, sv. vorm ja sv. distsiplinaar-korrale ja sv. kohtuile alistuvus, nii et võime neid kitsamas mõttes arvata ühte sõjaväe perre.

Rivi- ja eriväelased oma ettevalmistuse ja ülesande järele jagunevad kolme kategooriasse: ohvitserid, allohvitserid ja reamehed (viimaste hulka kuuluvad ka kapralid). Analooilist jaotust näeme ka eriväelaste juures.

Ohvitserid, sõjaväe peaju ja närvikava, moodustavad väiksema osa armeest; nad on saanud täieliku teoreetilise kui ka praktilise sõjalise ettevalmistuse, juhivad ja loovad uusi ideesid sõjaväe teaduse alal.

Allohvitserid, sõjaväe luukere, meistrid, kes saanud väiksema teoreetilise, kuid täieliku praktilise sõjalise ettevalmistuse, moodustavad juba suurema alljuhtide korpuse; nad juhivad ja

*) Hecker, „Militärpersonen im Sinne der Reichs-gesetzgebung“, Berlin 1883.

tegutsevad juba väiksemas masstabis ja ainult ohvitseride näpunäiteil ja juhatusil.

Reamehed, sõjaväe lihased, kes saanud vaid praktilise sõjaväelise ettevalmistuse, moodustavad sõjaväe lõviosa — peamassi; nad täidavad füüsilise jõuga sõjafunktsiooni; neilt nõutakse peaaesjalikult oskust relvaga töötamiseks, enesekaitsemiseks ja kehalist jõudu.

Leian tarvilikuks peatuda veel riviohvitsereil võrreldud eriväelaste korpuse juures (den Officiers-Charakter bekleidenden Heerespersonen — assimilés aux militaires), seda rohkem, et see küsimus sünnitas omal ajal sõjaväelaste peres palju vaielusi. Eesti sõjavägi oma Vabadussõja päevil ei tundnud ohvitseri-eriväelasi, olid vaid ühed, nüüdse mõiste järele riviohvitserid. Eriväelased moodustasid sel ajal eriastaku samal alusel nagu see praegugi veel maksev sv. ametnikkude juures; nad ei omanud ka kõiki riviohvitseridele maksivad õigustusi ja kohustusi, mis oli tingitud peaaesjalikult nende teenistuse iseloomust. Eriohvitseride korpuse tekkimine, kui hilisema aja nähtus, sündis meil ühelt poolt eriväelaste nõudel ja teisest küljest vanemate riviohvitseride vastuseismisel. Valitsuse koosseisu parteimeelsust ära kasutades pääsesid võidule esimesed.

Olles tutvunenud põhjalikumalt rivi- ja eriohvitseride ettevalmistuse, ülesannete ja omaduste isääraldusiga, leian viimaste astaku olemasolemise meie väikeses sõjaväes üleliigsena, koormavana ja isegi ebaotstarbekohasena järgmistel motiividel: 1) ohvitseri ning aukraadi mõisted, mis seni esinesid kui teatud kutse, s. t. lahingujuhtide mõiste näitajana, osutuvad nüüd aasjaks — laenatud seisustiitlite ajajärgust. Ohvitser-sõna ei tähenda enam rivi professioni nimetust, sest ta on laienuud ka teisisse professionesse kuuluvate isikute nimetuseks; 2) riviteenistuse ja eriti lahingtegevuse huvides esinevad ohvitserid sõdurite suhtes ülemaina, millest siis ka otstarbeline nõue: ülemus-isiku austamine ja ta käsu täitmine. See nähtus on aga sõdur-massile küllalt raskeks kohuseks, mille otstarve peab olema demokraatlise riigikorra juures isääraliselt selge ja arusaadav. Nüüd, millal ka mittekombatandid esinevad ülemaina kombatanetele, osutub see nõudmine arusaamatuna, koormavana ja isegi üleliigsena. Eriohvitseride teenistuse iseloom ei vaja sarnaseid nõudeid. Võtame näiteks san. ohvitseri, kelle peaulesanne seisab sanitaar-küsimuste lahendamises ja arstliabiandmises haigeile sõjaväelasele; siin haige sõdur, kes sõjaliselt kasvatatud, ei näe san. ohvitseris mitte niipalju abiandjat-arsti, kui härra kindrali, koloneli või kapteni; 3) eespool juba kriipsutasime alla eriväelaste eksisteerimistähtsust sõjaväes; sellest siis järeldus, et ka nemad peavad tundma hästi oma teenis-

tust, vilunema, täienema ja töötama kogu energiaga oma erialal. Siin aga selgub vastupidine nähtus, kus nad tiitlite jahil kaotavad oma aega, kulutavad energiat ja teevad kulusid isegi riigile. Kõige selle tagajärjel „võib aga kannatada profession“ (kindral. Kunnos). Sel on veel see pahe, et sõja ajal eriohvitseride arv, vastupidiselt riviohvitseridele, suureneb proportsionaalselt kaugenemisga väerindelt. Seljatagune rohkearvuline ohvitseride pere (neist paljud esinevad ülemaina vaid paarile masinal kirjutaja-preilile) võib aga sõjaväe ja rahva nurnat välja kutsuda, nagu seda sünnitas Vabadussõja ajal Tallinnas kubisev Vene valgekaardi ohvitseride rohkus. 4) Lõpuks ei saa tähendamatat jätta, et ohvitseride teenistuse ja atesteerimise seadlused osutuvad riviohvitseridele nõudlikumaina, kui seda saab võtta eriväelaste kohta, mis paneb viimaseid teatud eesõigustatud seisukorda (aukõrgendused ja t.). Minu motiividest on näha, et eriväelaste-ohvitseride loomine ei saa aidata kaasa sõjaväe (kui sõdjate) ühtlustamisele, mille nimel meil tolkorral arste ja veterinaäre ohvitserideks ümber nimetati.

b) Erasikud. Kui meie nägime rivi- ja eriväelaste juures nende tegevteenistuses palju ühiseid iseloomustavaid joone, siis seda ei saa sugugi ütelda sõjaametkonnas teenivate erasikute ja ka riigiametnikkude kohta. Nad ei kuulu sõjaväeliasastakusse, sest et nende avalikõiguslik vahekorid armeega rajaneb erilepingu alusel; järelikult ei alistu sv. kohtuile ega sv. distsipliinile; nad on õige pealiskaudselt seotud sõjaväelise organisatsiooniga, alluvad sv. ülemale kui liht valitsuse või asutuse juhatajale ning, lõpuks, nende teenistuse eriline iseloom ei esine sõjaväelisenä.

c) Teistes sõjalis-iseloomuga koondusis teenivad isikud. Enne kui lõpetada tegevteenistuses olevate isikute vaatlusega, tuleks võtta veel selgitamisele isikud, kes teenivad riigis eksisteerivais teisis koondusis. Need oleks piirivalvurid ja kaitseliitlased.

End. Vene Üksiku Piirivalve Korpuse seaduse alusel moodustatud Piirivalve Valitsuses teenivad isikuid ei saa teisiti võtta, kui meie seda nägime sõjaväes. Siin sõjaväelase mõiste tundemärgid on kõik esitatud. Vasturääkivaks momendiks võiks esineda vaid piirivalve mittekuuluvus armeesse, kuna ta allub siseministrile, ja veel erilised kohused, mida meie ei näe teistes sv. osades; kuid see asjaolu ei ole veel mõõduandev (Kusmin-Karavaev „Военно-Угол. Право“ lhk. 187 märkus 2), sest erikohustusi võib peale panda igale väeosale ja viia alluvusse teisele riigiametkonnale, mis asub väljaspool sõjaväelist organisatsiooni. Peale selle piirivalveosad sõjategevuse lahtipuhkel lähevad tegevusraioonis sv. juhatusse alla ning

nende sõjaline ettevalmistus sünnib sõjainiis-
teeriumi kontrollil.

Koguni teist pilti näeme meie kaitse-
lastest, kes esinevad vaid seltskondlikes oma-
kaitse organisatsioonides, millega kukub välja
tingimatu tundemärk — avalik-õiguslik
vahekord riigiga või armeega. Peale
selle nende funktsioon on ette nähtud ainult
siseriigis. Sõjaväelaseks loetakse ainult eri-
määrusega ette nähtud kohtadel teenivaid ohvit-
sere ja nende teenistus arvestatakse teenis-
tusena administratiiv alal (Kaitseleidu põhi-
kiri.)

2. Reservlased. Eri liigi sõjaväelaste
keskel moodustavad reservlased, kelledeks loen
ühiselt kokkuvõetuna käsutus-, reserv- ja maa-
kaitseväelasi. Hecker nimetab neid lihtsalt
puhkusseisukorrasolevaid sõjaväelaseks. Prof.
dr. Zorn*) tõendab sedasama, lisades juurde,
et siin ei võigi kahtlust olla, sest reservlased
hoiavad edasi tegevteenistusest omandatud õigus-
ed ja kohustused, peavad täitma sõjaväelise-
kontroll-korraldusi; neid võidakse igaminut
tegevteenistusse käsutada; selle käsu mitte-
täitmisel alistuvad sv. kohtuile; peale selle
läbikäimises teenistuse suhtes sõjaväe ülemu-
suga kui ka vormikandmisel alistuvad
sv. distsipliinile ja kohtule.

Toodud väiteid võiks lugeda vastuvõeta-
vaks, sest et siin sõjaväelase mõiste tingimatu
tundemärk — avalik-õiguslik vahekord armeega
— teatud osal nagu väljendub (sv. kontroll-
määruste täitmine jne.), kuid kui meie sellest
seisukohast läheksime välja, siis näeksime, et
kõik elujõulised meeskodanikud on sõjaväe-
lased, mida aga ei saa võtta normaalseks näh-
tuseks. Tuleb otsida teine moodus. Sellena
osutub isiku otskohene teenimine armees ning
ainult niisuguses seisukorras avaldub avalik-
õiguslik vahekord armeega. Reservlased seda
nõuet ei täida: nad on harilik-kodaniku seis-
korras ning seisavad vaid sõjaväe arvel; nende
sõjaväelised õigustused ja kohustused asuvad
surnud punktil, mis uuesti ärkavad tegevtee-
nistusse astumisega; nad on seotud vaid reserv-
laste kohustusega.

3. Erulased. Selle liigi isikute selgita-
misele asudes peab tähendama, et ka erulaste
üle on Saksamaal enne Ilmasõda palju vaieldud.
Prof. dr. Zorn säeb üles kolm momenti: pen-
sioonisaamise õigus, sv. tiitli omanine ja sv.
vormi kandmine. On üks neist momentest erus-
viibiva ohvitseri kohta maksev, siis on ta sõja-
väelane. Meie kaitseväe ohvitseri teenistus-
käigu seadluse põhjal ei kannu eru ohvitserid
kaitseväe teenistuse suhtes enam mingisuguseid
kohustusi ega õigustusi. Tast sv. tiitli omanisel
ja sv. vormi kandmisel on järele jäänud kui
sõjaväelastest vaid väline keht, kes sisemiselt
armeeaga enam mingisugust vahekorda ei pea.
Järelikult ta ei ole enam sõjaväelane. Eru-
ohvitser ei esine enam ka ülemana, nagu seda
nägime harilik-ohvitserest. Ta, et mitte koor-
mata sõjaväge, peab vormikandmisel kandma
etténähtud eraldusmärke.

Lõppsõnas tahaksin puudutada kaht küsi-
must: sõjaväelase-nimetuse muutmise tendentsi
ja sõjaväelase-mõiste käsitlemist meie määrus-
tikkes.

Esimese küsimise juures pooldan jääda sõja-
väelase-nimetuse juurde, millena ta osutub sel-
geimana ja väljendub analoogilist mõistet sõja-
funktsiooni täitjast. On ju selge, et nimetuse
muutmise *sugugi ei muutu sõjafunktsioon*,
vaid kaitse-, või puna-, või rahvaväelase nime-
tuse maski all võivad pesitseda samad agres-
siivsed kavatsused ja sõjaplaanid. Peale selle
teame, et sõjalahtipuhkel kaugeltki ei saa piir-
duda ainult kaitsetegevusega, vaid tuleb tali-
tada nii kuidas strateegilised ja taktikalised
nõuded ette kirjutavad.

Teise küsimuse juurde asudes leiän, et sõja-
väelase mõiste käsitlemine peaks leidma aset
meie tulevases „sõjaväe põhimäärustikus“, selle-
juures andes ruumi ka reservlaste mõiste selgi-
tamisele. Tegevväelane asudes reservi ja teades
oma seisukorda, jääb lähemale sõjaväelsusele,
mis oma korda tõstab teatud huvi sõjalise tea-
duse vastu ning aitab kaasa lühikesest sundus-
likust teenistusest saadud teadmiste täienda-
misele.

Kuidas saaksime ajakohase sõjaliste ainete õpetamise metoodika.

Mõtteid ja ettepanekuid.

Meil puuduvad seni metoodika käsiraama-
tud, mis hõlbustaksid ja ühtlustaksid ohvit-
seride ja allohvitseride tööd kaitseväelaste

õpetamisel ning kasvatamisel. Võime rääkida
ainult üksikutest metoodilistest näpunäide-
test, mis siin-sääl määrustikkes, „Sõduris“,
käsukirjades ja üldõppekavades laiali paisatud
(kui mitte arvestada tõlget kultuur-selgitustöö
metoodika alal). Kuid meie tingimustes, kus

*) Prof. dr. Zorn, „Streitfragen des Militärrechts“,
„Juristen-Zeitung“ 15. VI. 1906.

sunduslik teenistusaeg lühike ja niihästi ohvitserid kui ka allohvitserid suures enamuses pädagogiliselt nõrgalt ette valmistatud, tundub sõjaliste ainete metoodika käsiraamatute küsimus eriti aktuaalsena.

Meetod — see on õpetamise viis; teiste sõnadega: meetod on aegsasti läbimõeldud õpetamise kava, kus iga järgnev samm on rippuv eelmisest. Igalt meetodilt oleme õigustatud nõudma, et ta annaks minimaalse aja ja energia kulu juures maksimaalseid tagajärgi ning võimaldaks aine parimat omandamist võimalikult kestva aja päälle.

Metoodikat võiksime nimetada teaduseharuks, mis näitab, kuidas õpetada ja kasvatada ning mida õpetada, milleks kasvatada. (Meetod ei sea üles eesmärki, ta ainult näitab, kuidas jõuda üles seatud eesmärgile. Toim.) Nii peaks, näiteks, meie „Jalaväe määrustiku“ kohta käiv metoodikakäsiraamat üles seadma kindla eesmärgi, millele tuleb püüda, ja kätte juhatama need abinõud, kuidas kõige hõlpsamini sellele eesmärgile jõuda. Siia kuuluksid päälle teoreetiliste aluste ka valitud näited.

Nagu öeldud, nõuab lühike kaitseväge teenistusaeg eriti otstarbekohaseid õppeviise. Neid igal õpetajal omaette „üles leida“ pole mingit tarvidust. Õppeviis peab olema kõigile ühine, lõpuni läbi mõeldud, mis suudaks anda kõik üldised printsiibid ja reeglid, sääljuures mitte piirates õpetaja tegevust vastavalt tema individuaalsetele kalduvustele. (Vahemärkusena võiks tähendada, et meie „Jalaväe määrustiku“ I osa §§ 1—65 ei pretendeeri metoodika nime päälle, ehkki sääli paljud küsimused metoodika vallast sel ehk teisel määral lahendamist leidnud.)

Üldhariduslikes koolides on maksvusel nõue, et algaja õpetaja iga tunni kirjalikult ette valmistaks, s. o. kokku seaks kirjaliku konspekti ja viimase järele end tunniks ette valmistaks. Niisugusele konspektile teeb õpetaja tunni mõõdmisel märkuseid selle kohta, millised puudused tema elluviimisel üles kerkinud ja mida järgmisel õppeaastal sama tunni andmisel tuleks arvesse võtta. Aastate kestel kogub andekas õpetaja nende konspektide näol enesele „metoodilise raudvara“, mis kindlasti õpetlik ka teistele. Rohkearvulise õpetajate pere andekamate esitajate kogemuste teaduslik läbitöötamine annab aga juba kindlale alusele rajatud metoodika käsiraamatu.

Meil, kaitseväge kasvatajatel-õpetajatel, on sarnased kirjalikud konspektid, võib olla, ainult näitlikkude tundide kohta, millised said tõuke „Kultuur-selgitustöö kursuste“ kaudu. Harilikult vist sarnaseid konspekte ei

valmistata, sest, esiteks, pole ohvitseride kohta sellekohast nõudmist üles seatud ja, teiseks, 6—8 tundi päevas kirjalikult ette valmistada — see käiks inimesele üle jõu. Kuid niisuguste kirjalikkude konspektide tähtsust algajate õpetajate kohta ka kaitseväge eitada ei saa. Sest kes ennast aastate kaupa kas või üksikuteski ainetes kirjalikult ette valmistanud ja ilmsikstulnud puudused igakord arvestanud — see on teinud suure töö enese ettevalmistuseks kasvatustööle ja kandnud kokku väärtuslikku materjali niihästi teistele algajatele kui ka pädagogilisele kirjandusele.

Tõsi küll, ohvitseri töö koorem on suur, kuid see ei õigusta meid jääma kasvatusalal surnud punktile. Tuleb leida väljapääsu tee raskustest. Vist ei oleks üles saamata raskusi, kui väeosade ülemad (juhitutena keskasutusest) siin algatuse oma kätte võtaksid ja ära määraksid, kes ohvitseridest ja missuguse aine kirjalikkude konspektide järele läbi viib, silmas pidades, et see teostataks ühisel jõul ikkagi iga aine kohta. Kas neile tundidele järgneb kohe läbiarutamine või vaadatakse konspektid läbi asjatundliku komisjoni poolt — jäägu igakord väeosa ülema otsustada, kellel kohalikud olud kõige paremini teada. Igatahes peame oma kogemuste jäädvustamiseks õppe- ja kasvatusalal mingisuguse tee leidma.

Edasi, neile kaitseväge kasvatajatele-õpetajatele, kes seni väeosades ja õppeasutustes (üksustes) tegeliku töö juures on jõudnud omandada rikkalikke kogemusi, koputame südame päälle: ärge pidage neid kogemusi enda saladuseks, vaid jagage neid meiega „Sõduri“ veergudel, eriraamatutes, referaatides jne.

Kui sel teel oleme üldsuse ees puistanud oma kogemuste salved ja mõtteid vahetanud tehtud töö ning tuleviku võimaluste üle — siis võime ütelda, et avasilmil sammume kasvatus-tööradadel. Siis on pind küps sõjaliste ainete metoodika käsiraamatute valmimiseks. Siis teeb selle töö (metoodika käsiraamatute kokkuseadmine) m ä n g i d e s iga kvalifitseeritud pädagoog meie seast, kelle silm kuidagi teritatud välisriikide eeskujust.

Nii kujutan enesele ajakohase sõjaliste ainete metoodika käsiraamatu valmimist. Praegu olgu meie pääülesandeks tema alusmüüri rajamine ja materjali kokkukandmine ülalkirjeldatud suunas.

Eesti punavägede organiseerimine jaanuarist maini 1919 a.

Eesti punased rügemendid koondusid Narva rindele mitmel ajal selle järele, kuidas nad jõudsid kohale teistelt Vene rinnetelt. Jaanuari alguseks 1919. a. olid siin koos kõik kolm rügementi: 1. Tallinna, 2. Viljandi ja 15. Tartu rügement. Eialgul neil puudus koondus ja nad kuulusid kõik üksikult Narva rindelt tegutseva 6. diviisi juhatuse alla.

Punaste tegelaste senini ilmunud memuaaridest ei selgu täpselt, millas neil formeeriti eesti punane brigaad, vaid nad on oma kirjutustes väga ebajärjekindlad ja isegi nende rügementide numeratsioon on alaliselt segi. Meie Vabadussõja materjalidest see enam-vähem selgub ja selle järele paistab, et punane eesti brigaad formeeriti jaanuari algul. Nimelt, punaste käest ära võetud rügemendi käsukirjas on avaldatud 7. armeel ülema telegramm (rügemendi käsukiri 4. I. 19. a.), mis käib järgmiselt:

„Kuuks kütidiviis seisab koos kolmest brigaadist: esimene ja teine kütibrigaad ning kolmas — Eestimaa kütide brigaad. I-ne brigaad seisab koos 46., 47. ja 48. kütirügemendist, kusjuures 47-dasse rügementi viiakse üle Oudova nõukogude üksik kompanii; II-ne brigaad seisab koos 49., 50. ja 51. kütirügemendist, kusjuures 51-sse rügementi viiakse üle kaks Petrogradi poolkompaniid; III-s brigaad seisab koos 52., 53. ja 54. kütirügemendist, kusjuures 52. rügement luuakse 1-sest Tallinna rügemendist ja temale antakse nimetuseks — 52. Tallinna eesti kütirügement; 53. rügement luuakse 2-sest Viljandi kütir-st, soome kütipataljonist ja soome kütikompaniist, kusjuures kahest viimasest üksusest moodustatakse selle rügemendi kolmasataljon. Selle rügemendi nimi on tulevikus 53. Viljandi Eestimaa kütirügement. 54. rügement luuakse 15-st Tartu rüg-st ja ta nimetatakse tulevikus 54-daks Tartu kütirügemendiks“.

Et sarnane käsk ilmus jaanuari algul, siis on arvata, et sellele pidi kohe järgnema ka ümberkorraldamine. Sisuliselt sarnane ümberkorraldus ei andnud eesti punastele suurt midagi peale brigaadi staabi loomise, ta jäi niisamasuguseks „eesti brigaadiks“ nagu ta oli varem ja hiljem, kus domineerisid mitteestlased. Isegi soome punaväe osad ei seisnud koos ainult soomlastest, vaid olemasolevate andmete järele oli seal vähemalt üks kolmandik vene-lasi.

Ainukene motiiv, mis võis olla selles ümberkorralduses, oli vist see, et eesti punased tahtsid meie pealinna sisse marssida suurema väetüksuse nime all ja Tallinnat pimestada oma väeosa suure nimetusega. Nad olid ju tolleks

ajaks jõudnud oma saavutuste tipuni, Tallinn paistis nii meelitas läheduses ja ülim aeg oli punastel mõelda eneste suurekspuhumise peale.

Uhkus käib ikka languse eel ja nii oli ta ka seekord. See suur üksus puhus enese lõhki. Vaevalt sai ümberkorralduse käsk ilmda, kui äkki tuli surmahirmus taganema hakata, ei olnud enam aega tagasigi vaadata. Meie vägede kiire surve tõttu tuli unustada Tallinna vallutamise mõte, tuli unustada isegi vastupanu, rääkimata pealetungist, ja korratult taganeda Vene pinnale. Kui kord suures taganemise tuhinas jõuti Narva ja taheti seal-seid sildu taganemiseks kasutada, siis selgus, et linnast tervitasid meie osad taganejaid kuulirahega. Imelikul kombel olid meie mehed kiiremad olnud ja punastele teadmatult taganemisteed kinni pannud. Taganejad pöördusid kurvalt tagasi ja otsisid Narva jõest ülepääsu teisel, seal kuhu meie mehed veel ei olnud ette jõudnud. Pika otsimise peale läks viimaks neil korda jõest üle peaseda, kuid seejuures said mehed kõik tugevasti supelda.

Teine osa punaseid pidi Narva linna kaitsma ja taganemisteed lahti hoidma. Nende seisukord oli pisut parem, sest meie väed (ka appi jõudnud soomlased) tungisid ootamatult linna ja tegid puhta töö: kes langes, kes jäi vangi, aga mõnel läks ka korda sildu kasutades põgeneda, vähemalt — jalgu ei tarvitsend märjaks teha.

Punaste endi teadete järele on iseäranis suur paanika valitsenud nende seljatagustes asutustes. Ja see on ka arusaadav: osad, mis lootsid oma vägede kaitse peale, sattusid ootamatult meie dessantvägede hoopide alla ja löödi täiesti segamini; kel läks korda põgeneda, see tagasi enam ei tahtnud vaadata.

Vene pinnale jõudes võisid eesti punased jälle vabamalt hingata, mis oli võimalik seetõttu, et meie väeosad neid sinna jälitama ei läinud. Ehmunud seltsimehed olid laiali, neid oli tarvis koondada, et näha saada, mis neist järele on jäänud.

„Eesti sõjameeste juhtivates ringkondades asuti jalamaid järelejäänud sõjajõudude korraldamisele, sõjaväeosade täiendamisele ja brigaadi harvenenud read koguti Oudova ümbrusse.“

„Samuti kuulutati kiires korras Lõuna-Eestis mobilisatsioon välja. Mobiliseeritustest formeeriti uued väeosad ja vanadele anti täiendust.“

Nagu sellest näha, toibusid paanikast kõige enne „sõjameeste juhtivad ringkonnad“, kes kohe uusi kavatsusi hakkasid sepitsema. Ole-

masolevate väeriismetega polnud midagi peale hakata, tuli värsket jõudu mobiliseerida Lõuna-Eestist, mis veel osalt punaste võimuses seisis.

Milleks punased juhid nii kiiresti tegutsesid, on arusaadav, kui nende seisukorda meelestame. Suuremale osale eestisoost punastele sõjameestele oli võimata saada kõrgematele kohtadele Vene sõjaväe osades. Järelejäänud e. punaväe osad olid võrratumalt kokku kuivanud, nendest võis vaevalt suuremaid üksusi luua. „Head juhid“ olid olemas, kuid neil puudusid

ehk õnnestub punastel meie väed ära võita ja Eesti muuta kommuuna maaks. Viimasel juhtumusel oleksid Eestimaa varandused Anveldi võlad tasunud.

Eesti punavägede organiseerimisele tõukas ikka kõige enam juhtide võimuahnitsemine. Nende formeerimiste peamisteks põhjusteks olid ikkagi püüded, et punastele eestlastele jääksid püsima endised kõrged kohad, et nad võiksid oma alluvate kaudu endile tarvilist reklaami teha, endid soodsatel juhtu-

Ülemjuhataja kindral J. Laidoner Pihkvas peale selle vallutamise Eesti vägedelt mail 1919.

Ülemjuhataja (teine vasemalt); temast paremal kindral Balahovitsh; ülemjuhatajast vasemal lt. R. Masing; kol. Parts; kol. Pindling; (valges bluisis) polk. Stojakin; kol. V. Puskar.

käsuallused, puudusid väeosad, milledega oleksid võinud näidata oma võimeid ja seetõttu võisid „sõjageeniused“ ühes „talentidega“ kaduma minna. Eesti punased talendid teadsid oma võimeid ühelt- ja nende võimete kaotaminekut teiselt poolt sel juhtumusel, kui oleksid eesti punaväe osad likvideeritud või vähemate üksustena tegutsema jäetud. Seepärast pandi kõik rattad käima selleks, et omi seisukohti käes hoida.

Teisest küljest oli ka Venemaa seisukord kaunis kibe. Ta oli ümbritsetud vaenulistest vägedest, nende vastu võitlemiseks oli tarvis palju vägesid ja seepärast pidi ta vastu tulema igasugusele ettepanekule vägede organiseerimise alal. Ka oli Anveldi punane eesti valitsus venelastelt laenu saanud. Sellest oleks kindlasti ilma jäädud, kui poleks lastud e. punavägesid edasi organiseerida. Nüüd jäi seegi lootus, et

mustel veelgi kõrgemale upitada. Niisama oli tarvis tulevastes võitlustes endilt maha pesta see suur häbiplekk, millega nad olid endid määrinud Narvast taganemisega.

Et selles asjas enam vastutulelikkust võita vene punaste juhtide juures, töötasid anvelt-lased uued pealetungikavad välja. Seekord otsustati hakata peale tungima Petseri rindelt üldsuunas Tartu peale. Ühelajal sellega seati Oudovas asuvad väeosad korda ja formeeriti uusi Piiteris ning Pihkvas. Peale selle saadeti Moskva revolutsioonilisse nõukogusse delegatsioon ja käidi kohapealsete Vene võimude juures pinda valmistamas ning oma kavu propageerimas.

Senini olid eesti punased kuulunud Vene 6-da diviisi alla. Nüüd, uue pealetungi kava järele, koondati nad varsti Petseri rindele ja läksid Vene 10. diviisi alia iseseisva brigaadina.

Ka Petseri rindel polnud neil esialgul õnne, vaid sunniti meie vägede poolt ka siin meie riigi piiridest lahkuma ning nad taganesid kuni Moglino jaamani.

Siinne ebaedu veeretatakse vene punaste peale ja loetakse need pooleldi äraandjateks. Eesti punased olnud ka siin küllalt vahvad.

„Pihkva frondil olid Vjätka kubermangu talupoegadest hiljuti mobiliseeritud väeosad, kes poliitiliselt täiesti ümbertöötamata. Komandöridena olid neil suuremalt jaolt endised tsaari ohvitserid (mobiliseeritud), kes nõukogude valitsuse eest ainult surve abil võitlesid ja alati olid valmis vaenlase poole üle minema. Need komandörid mõjusid sõjaväe meeoleolu langemisele veel enam kaasa. Tihti võis Vene polkudes nurinat kuulda: „Mis meie siin võõral maal sõdime, las eestlased ise sõdivad.“ Selletõttu läks eesti valgetel korda ajutiselt kuni Moglino jaamani tungida. Pääraskus Pihkva frondil lamas eesti punaste kättide õladel“.

Vaased Vjätka talumehed, teie pidite siis eesti punastele loorbereid lõikama, ja kui see teile korda ei läinud, narrivad veel, et olite poliitiliselt ja sõjaliselt niisama saamatud nagu teie kõrged hoolealused eesti punased seda olid! Kahju ainult, et Vjätka meestelt ei kuule nende otsust eesti punaste kohta. Võib olla oli neil veel enam põhjust nurisemiseks; siin toodud lause kinnitab ainult nende poliitilist tarkust. Nad nägid eesti punaste võimuahnitsemise püüdeid, nägid, et need püüded olid sihitud eesti rahva suurema enamuse vastu, seepärast loobusid nad avantüristide toetamisest. Neid sunniti siiski vägisi sõdima, ja kui neid poliitiliselt alahinnatakse, siis on see ainult seks, et näidata e. punaste raskusi veel heledamates värvides. Vjätka mehed sõdisid ja olid vahvad niikaua kui meie jõud olid nõrk; kui meie kosusime, initsiatiivi endi kätte saime, noh siis võis lugu nii olla, et ka vjätkalaste sõdimisus täis sai ja nad hakkasid oma käskijatelt küsima, milleks siis meie siin Eestimaal sõdime? Kui e. punased endid rüütliteks peavad, miks nad siis taganesid Tallinna alt, miks nad taganesid nüüd jälle Moglino jaamani ja miks nad taganesid kogu Vabadussõja kestel igakord peale selle, kui neil kusagil varem pisut edu oli olnud. Rüütel sureb kohale, aga ei tagane ialgi. Või oli see halb komme õpitud vjätkalastelt? Viimasel korral olid vjätkalased siiski targemad, sest nad õpetasid eesti punaseid taganema. Nii või teisiti, aga punased leidsid patuoina vjätkalastes, mille varju nüüd endid peita katsuvad.

Pärast Narva vallutamist (18.I.19.) oli seisukord meie kagurindel järgmine: umbes sellel ajal peeti võitlusi Tartu lähedal punaste osadega, kes võtsid ette vastukallaletungi, et

meie osi uuesti Tartust välja lüüa. See ettevõtte ebaõnnestus punastel ja nad sunniti taganema. Meie osad liikusid edasi lõunapoole ja 30. I lõigati ära punaste raudteeühendus Võru-Petseri vahel. 3. veebruaril vallutati Petseri. Meie väed siit kaugemale edasi ei läinud, vaid asusid linna läheduses kaitsle. Nähtavasti olid punased nii ära hirmunud, et jooksid otse Moglino jaamani välja. Meie väed hakkasid Petseri juurest edasi liikuma alles veebruari keskpaigas. 15. veebruaril olid meie esiosad Irboska alevi-Irboska jaama joonel. Selleks ajaks olid siia vastu saadetud juba eesti punased osad, kes nähtavasti hirmust toibudes Moglinost julgesid edasi tulla. Sellega algasid punased teostama oma pealetungi kava Petseri rindel.

Nüüd on huvitav jälgida nende vägede organiseerimiskava, millest pidi pealetungi korramine olema.

Esiteks võeti kaalumisele poolte jõudude vahekord ja jõuti otsusele, et punavägesid on tarvis tunduvalt arvus suurendada. Loeti, et meie jõud pidid olema küllalt tugevad nende pealetungi nurjaajamiseks.

Oma jõudude suurendamiseks otsustasid punased: 1) eesti brigaad täiendada diviisi koosseisuni ja 2) kutsuda appi „Eestimaa vabastamiseks“ vene diviisid.

Eesti brigaadi suurendamiseks võisid nad ära kasutada mehi, keda suure rutuga mobiliseeriti Lõuna-Eestist, niisama ka meie vägede eest lippavaid kohalikke kommuniste. Mehed läksid osalt purustatud osade täienduseks, osalt formeeriti uued üksused. Milliseid tagajärgi andis vene diviiside appikutsumine või mis selle all mõeldakse, pole lähemalt näha; olid ju kogu aeg vene diviisid abiks olnud (6. ja 10. div.). Siin pole arvesse veel võetud meie lõunarinde vastu tegutsevaid vene osi. Iga tahe loeti vist need „abiväed“ vähearvulisteks ja nõuti nende suurendamist.

Teiseks punktiks organiseerimiskavas oli üldise juhatuse loomine. Kõik sõjalised jõud, mis olid määratud „Eestimaa vabastamiseks“, pidid saama koondatud ühise juhatuse alla ja see kõrgem instants pidi olema „Eesti armee juhatuse“ ning sellele alluvad jõud oleksid moodustanud „Eesti armee“, millest tulevikus loodeti võrsuvat „Nõukogu-Eesti armee“ (viimane oleks loodud operatsiooni õnnestumisel, s. o. „Eestimaa vabastamise“ järele).

Niisuguse kava olid eesti punased kindralid kokku seadnud ja selle täideviimiseks hakati Vene rev. nõukogu ja üksikute mõjuvamate isikute juures pinda valmistama. Pikapeale saadi niikaugele, et 18. veebruaril 1919. a. peeti Trotski Pihkvas viibimise ajal tema rongis ära nõupidamine, kus seda organiseerimiskava harutati ja ta üldiselt vastu võeti.

Nõupidamise otsus olnud järgmine:

„Praegusest 7. armee koosseisust eraldatakse eesti armee, millesse kuuluvad praegused Vassiljevi ja Ivanovi komando all olevad tegevad sõjalised grupid. Eesti armee eesotsas on revolutsiooniline sõjanõukogu järgmises koosseisus: armee komandör — Vassiljev, rev. sõjanõukogu liikmed seltsimehed Isak ja Kerres, armee staabi ülem sm. Kork. Lähemaks ajaks, senikaua kui Karjala ja Annuse väeliinide saatus selgeks kujuneb, kannab eesti armee ainult operatiiv-organisatsiooni iseloomu. Olu-korra muutusel täieneb armee kõigi sellekohaste organisatsioonidega. Need organisatsioonid loodakse kas praeguse armee osadest või uutest ollustest“.

„6. diviisi koosseisust eraldatakse 46., 52., 53. ja 54. eesti polk. Neile lisatakse juure uuesti formeeritud 3. Eesti polk. Kõigist neist polkudest asutatakse üldistel alustel ja vabariigi rev. nõukogu staatide järele eesti kütiväe diviis, ajutiselt kahebrigaadilise koosseisuga. Diviisi ülemaks määratakse Ritt“.

„7. armee rev. sõjanõukogu kohustatakse varustama kõigi varustusabinõudega eesti diviisi. Eesti rahvakomissaride nõukogu jätab omale õiguse saata esituse 7. armee sõjarevkom. ja ühe komissari 7. armee varustusosakonda“.

Sellest nõupidamisest on võtnud osa teiste seas Trotski, Anvelt ja Remesov (7. armee ülem).

Nõupidamise kordaminekust kuulutatakse kõigile truudele alamatele lendlehega Nr.6, kus punaseid kutsutakse Eestimaad vabastama ja selle tasuks lubatakse võidu puhul neile anda Eestis kõik maa ja metsad, jõed ja järved, töökojad ja vabrikud. Edasi pööratakse selles vene seltsimeeste poole, tuletatakse meele, et eesti punased on ka nende eest võidelnud ja venelaste kohus on seda head nüüd oma abiga tasuda. Eesti punast kütiti ei lubata ka tulevikus kodu jätta, vaid lubatakse Venemaale saata appi revolutsiooni kaitsma.

Armee mõistega on seotud väga laialdane ja keeruline organism. Ta kujutab harilikus mõistes enesest nii majanduslikult kui operatiivselt täiesti iseseisvat ja rippumatut suuremat vägede koondust. Niisugust suuremat üksust ei näe meie käesoleval juhtumisel eesti punases armees, sest nimepidi ta lubati selleks, kuid jäi täiesti ilma iseseisva majanduseta; varustuse pidi ta saama ajutiselt 7-dalt armeelt. Mingisugused tulevikulubadused jäid Karjala ja Annuse frontide selgimise järele, kuid need olid ikkagi lubadused.

„Eesti armeele“ anti ainult operatiiv-organisatsiooni ilme, varustuse alal oli ta teisest samanimelisest koondusest olenevuses (7. armeest). Küsitav on, millised paremused saadi sellisest kombinatsioonist. Minu arvates — väga vähe. Kõige enam kasu võis tuua

diviisi formeerimise luba kõigis selles kombinatsioonis. Diviis võis saada suurema kahurväe oma koosseisu, võis saada tehnilisi vägesid suuremal arvul, võis mahutada rohkem mehi endasse. Armee nimetus iseenesest palju ei andnud. Esialgse kava järele pidid armee alla kuuluma kõik Eestimaa vastu tegutsevad punaväed, seda aga nõupidamise otsus ei väljenda, sest eesti armee juhatuse alla kuuluvad: eesti diviis, 10. ja 6. diviisid. Kõik punaväeosad, mis tegutsesid meie lõunarinde vastu, ei kuulunud selle armee alla. Eelpool nimetatud diviisid olid ka enne seda nõupidamist olnud meie vastas ühise juhatuse all. Seega jääb tumedaks uue armee loomise vajadus operatiivselt ja majandusliselt.

Ühes asjas oli siiski eesti punastel suur võit: nad olid saanud oma mehi, n. n. sõjameeste juhtivaid ringkondi veel enam juhtivateks teha, ja seda „revolutsioonilist tungi“ võime nõupidamise otsusest kõige selgemini välja lugeda. Tervelt viis meest sokutatatakse kõrgematele kohtadele: esitaja sinna, teine sinna jne. Ka diviisi loomine andis hulga kõrgeid kohti, millest siin ei kirjutata, mainitakse ainult diviisi ülemast Ritt'ist; veel enam kohti saadi armee staabi loomisega, olgugi et armee komandöriks sai venelane ja eesti kahest esitajast on ainult jutt otsuses. Saades pehmemale kohale, võidi alamaid käsutada ükskõik kuhu, ja kui viimastel mõned ettevõtted ebaõnnestusid, siis olid juhid alati targasti talitanud, kuna vaesed vjätka mehed olevat kõik ära rikkunud.

Nii siis 18. veebruaril võeti põhimõttelik otsus vastu asutada eesti armee ja diviis. Selle otsuse teostamine pidi kohe järgnema. Armee staap asus Luuga linna ja algas oma tegevust 7. märtsil.

Seisukord meie kagurindel kujunes vahepeal järgmiseks: punased, saades uusi jõude juure, algavad 15. veebruaril vastupealetungi Irboska alev-Irboska jaama joonel. Neil läheb korda meie nõrku esiosasid tagasi suruda Petseri alla. Siin panevad meie väed tugevasti vastu. Meie vastu tegutsevad punaste eesti osad, kes armastavad enamasti öösiti tegutseda. Seisukorra peremehed olime meie kuni 10. märtsini, siis algavad punased suurte jõududega tegutsema, ja meie osad peavad taanduma ning Petseri maha jätma (II. III).

Seega algas punase eesti armee tegevus osalise edu tähe all. Ta oli suutnud koondada tugevad jõud Petseri vallutamiseks ja operatsioon õnnestus.

7. märtsiks oli armee staap astunud tegevusse ja sellel päeval saatis välja oma esimese operatiiv-käsu Nr. 1. Armee käsutuses olid eesti, 10. ja 6. diviisid, seega kokku kolm diviisi, millest üks Narva rindel, kaks Pihkva rindel.

Avaldame käsust Nr. 1 tehtud väljavõtte § 3:

„Punkt 3. Formeeritakse eesti kütiväe diviisi (kahebrigaadiline) järgmises koosseisus:

1. eesti kommunistlik polk — endine 52. Tallinna polk,

2. eesti kommunistlik polk — endine 53. Viljandi polk,

3. eesti kommunistlik polk — endine 54. Tartu polk,

4. eesti kommunistlik polk — endine 46. kütipolk,

5. eesti kommunistlik polk — endine 3. eesti polk,

6. eesti kommunistlik polk — endine 5. eesti polk.

Punkt 4. Eesti kommunistlik kerge suurtükiväe divisjon, 1. raskepatarei eesti kommunistlikust diviisist ja eesti punane ratsapolk (4 eskadroni) eraldatakse 6. kütiväe diviisist ning liidetakse eesti diviisiga selleks, et neist laiendada suurtükiväe ja ratsaväe osad kahebrigaadilise diviisi staatide järele.“

Punkt 7. Eesti kütiväe diviisi juure formeeritakse inseneriväe osad, sidepataljon ja kõik teised seljatagused asutused, mis on ette nähtud kahebrigaadilises diviisis.“

Eeltoodud väljavõttest selgub, et eesti kütiväe diviisi koosseisu kuulusid kaks brigaadi à 3 rügementi (polku). Neli esimest rügementi on meile tuttavad pealetungidest Narva rindel, kaks viimast on nähtavasti hilisema formeerimise saavutused. Peale jalaväe

täiendatakse diviisi ka ratsa-, suurtükiväe ja tehniliste vägedega.

Niisuguse organisatsiooniga lootsid punased „Eestimaa vallutada“. Peetigi palju ägedaid lahinguid selleks otstarbeks, kuid kõik lootused läksid nurja. Suurema löögi eesti punasele armeele ja e. diviisile andis Pihkva vallutamine meie vägede poolt mai lõpul 1919. a. Haledad diviisi riismed korjati kokku, pandi Keebi jõele kaitsekorda ja katsuti kõige jõuga diviisile hinge sisse puhuda.

Kui pärast punastel korda läks Pihkva linn tagasi võtta Vene valgetelt, siis oli siin tegevuses ka eesti punane brigaad (end. diviis). Tema edaspidine saatus kujuneb väga kurvaks, sest Pihkva tagasivõtmisega ei usaldata seda „vahvat“ üksust enam: Eestimaa vallutamise asemel saadetakse ta Venemaad vallutama; ta võitleb elu ja surma peale Lõuna-Venemaal; kuni ta likvideeritakse Eesti-Vene rahulepingu põhjal.

Eesti armeest ei kuuldu pärast Pihkva äraandmist midagi. Armeed operatiiv staap on ühes e. diviisi ja 10. diviisi staapidega asunud Pihkvas, kust viimasel silmapilgul oli saanud põgenema. Nende teadetega lõpeb tema ajalugu; võib olla elutses ta veel lühikest aega, kuid andmed selle kohta praegu puuduvad. Igaüks tahes likvideerisid meie väed selle suurepärase ettevõtte oma julge pealetungiga tema paremas eluas.

(Andmetel „Eesti diviis“ — Leningrad 1924 a.) H. M-n.

Veel sõjaväelisest kasvatuses Jaapani koolides.

„Sõduris“ Nr. 35 s. a. toob J. A-n. andmeid sõjaväelisest kasvatuses Jaapanis. Et sellest õiget pilti saada, tuleks lisada juurde veel järgmist. Noorsoosõjaväeline kasvatus Jaapanis ei ole uus. Sellele pandi tugev alus juba peale Vene-Jaapani sõda. Viimasel ajal avaldati vaid seadusena juba olevaid korraldusi ja vabatahtlikke toiminguid.

1918 aastal hakkas maksma Jaapanis sunduslik koolikohustus. Mõni aasta hiljem käis 98% lastest koolides. Samal ajal tehti sunduslikuks kehaline kasvatus koolides. Kehalise kasvatuses eesmärgiks oli tugev noorsugu sõjaväeteenistuse huvides.

Jaapani poiss astub algkooli umbes 6 aastaseks. Esimestel õppeaastadel on umbes 5—6 tundi sunduslikke mängu nädalas. Vanemates klassides on võimlemine ja marssimine lauludega. Alates 5. õppeaastast on 5 sunduslikku võimlemistundi nädalas. Noor-

red peavad osa võtma marssimisest, jooksumisest ja lihtsast sõjaväelisest riviõppusest.

Jaapani statistika näitab, et 80% noorsõdureist on käinud algkoolis ja sellega omandanud kogemusi kehalise kasvatuses ja riviõppuse alal.

Noorsoo sõjaväelist ettevalmistust kergendab suurel määral jaapanlaste palav armastus kodumaa vastu, mida kasvatatakse hooliga kodus ja koolis. Õppeained Jaapani koolides on täiesti jaapaniseeritud — seal ei leidu midagi võõrast. Usuõpetuse asemel on koolides sunduslik moraaliõpetus, mille suurimaks ülesandeks isamaaarmastuse ja rahvustunde arendamine.

Uuel aastal ja teistel suuritel pühadel koguvad õpilased piduruumidesse, kus neile selgitatakse isamaaarmastuse, rahvustunde, eneseohverdamise ja teiste vooruste väärtust. Sarnane kasvatus annab tulevikus tarbekorral paremaid sõjaväelasi ja kodanikke.

Kesk- ja kõrgemates koolides oli sõjaline ettevalmistus ammu enne 1918 aastat. Alates keskkooli 5. klassist on õpilastele nädalas 3 sundslikku tundi sõjalist õppust reservohvitseride juhatusel. Selle jooksul minnakse läbi riviõppus ja määrustikud. Iga aasta korraldatakse 2—3 pikemat rännakut, kus näidatakse luure ja rännakkaitse võtteid

Kõrgemates koolides sünnib sõjaline ettevalmistus laiemal ulatusel. Seal minnakse läbi lihtsamaid laskeharjutusi.

Alates Vene-Jaapani sõjast peale on valitsus järjest täiendanud noorsoo sõjalist ettevalmistust kesk- ja ülikoolides. Pea kõik Jaapani kõrgemate- ja keskkoolide lõpetajad saavad tulevikus reserv- või aktiiv-ohvitserideks.

Haridusministeeriumi pädagoogilises nõukogus on alaliselt üks esitaja sõjaministee-

riumi poolt, kelle ülesanne on jälgida noorsoo sõjalist ettevalmistust koolides.

Sõjaväelistel pidupäevadel, kui mälestatakse sõdades langenuid või mõne õnneliku sõja lõppu, korraldatakse kõikides Jaapani koolides sõjaväelaste poolt loenguid ja ettekandeid.

Noorsoo ja rahva moraalne kasvatus on kerge. Jaapani rahvas armastab sõjateenistust ja loeb sõjaväge kõigetarvilikumaks riigi teguriks. Viimased õnnelikud sõjad on rahva austust ja huvi sõjaväe vastu veel rohkem tõstnud.

Juba kauemat aega tegutseb Jaapanis „Sõjakunsti selts“, mille ülesanne on populariseerida sõjaasjandust ja kehalist kasvatust. Seltsil on praegu üle 1½ miljoni liikme.

R. M.

Mõtteid Kindralstaabist.

(Lõpp).

Sõjaväe keskasutustes vajatakse kaht liiki ohvitseride-akadeemikuid: suure kindralstaabi moodustamiseks isikuid teaduslike mõtlemisviisiga ja peastaabi ning sõjaministeeriumi jaoks inimesi, kes tunnevad kantsleitöö salakäike.

Suur kindralstaap uurib sõjaasjanduse aluseid, võimalikkude sõjaliste kokkupõrgete tingimusi teiste riikidega (vastase ja sõjateatri uurimine), töötab välja sõjaplaani, juhib piiräärseid kindlustustoid, annab juhtivaid põhilauseid sõjaväe ettevalmistamiseks vastavalt ajakohastele sõjateaduse nõuetele, annab riigikaitse nõukogule tarvilikud andmed ülesannete kokkuseadmiseks kõigile teistele ministeeriumidele riigi ettevalmistamisel sõjaks. Suur kindralstaap, see on rahuaegne ülemjuhatus staap, sõjaväe peaju, sõjalise mõtte laboratoorium. Sõjateadus on eksperimentaalne teadus, sellepärast uuritagu sõja põhiprintsiipi tõsiselt ja teaduslike meetoditega, kasutades intuitsiooni ja praktilisi katseid. Sarnane uurimise peab piiri panema „anarhiale mõtetes ja uurimustes“ (general Herr), mis valitses sõjaasjanduses enne Ilmasõda.

On iseenesest arusaadav, et töötamiseks selles asutuses vajatakse eriliste annetega ja ettevalmistusega ohvitseride. Oskus komandada, rügemendi majanduse tundmine, harjumus orienteerimiseks maastikul ja muud sarnased omadused on nendele üleliigsed; nad vajavad selget mõistust, mis võimas on teostama analüüsi ja sünteesi, metodismi, kujutusvõimet, mälu.

Nendele tingimustele vastas kõige enam Saksa suur kindralstaap; üle ¾ tema koosseisust tegutsesid eelmise sõja kogemuste läbitöötamise ja uute strateegia ja taktika probleemide teaduslike uurimise kallal, — ta oli sõjateaduslikuks asutuseks, mis sõjaakadeemiaga lahutamatu ühenduses seisis. Vene kindralstaabi peavalitsus oli enam bürokraatlikeks asutuseks, mil „sisuliselt vähe ühist oli sõjateadusega“ (Golovin).

Sideteenistus on muutunud niivõrd keeruliseks, et teda võivad juhtida ainult eriliselte valmistatud isikud. Diviisi ja korpuste staapides määratakse sideülemateks neid, kes on lõpetanud erikursused; kõrgemates

staapides aga määratakse sideülemale kohale kindralstaabi ohvitseri, kes on saanud veel eriettevalmistuse. Võidakse väielda, et see amet on kohasem inseneriväe ohvitserile, kuid on põhjendusi selleks, et seda ametit usaldada just kindralstaabi ohvitserile. Ei ole ju sideülem mingisugune vanem telefonist, garaažiülem või raadio eriteadlane, — ta on administraator, kes ühtlustab kõiki sideteenistuse harusid ja kes suudab hinnates lahingulokorda ette näha side korralduse homseks päevaks. Ühesõnaga peab sideülemaks olema laialise sõjalise haridusega isik.

Liikumisteenistust juhtivate ohvitseride kohta on samuti maksvad eelmised mõtted. Siin tegutsevad kindralstaabi ohvitserid, kel on teadmisi raudtee, auto ja laevasõidu asjanduses.

* * *

Ilmasõja kogemused näitavad, et kindralstaabi ohvitserid peavad tegutsema mitte ainult rindel, vaid ka seljataguses ja sisemaal. „Kindralstaap peab tõsiselt arvestama laboratooriumide ja tehaste tööga seljataguses, sest et sel tööil võib olla suurem mõju sõjategevusele, kui miljoni inimese koondamine rünnakuks. Sõda on jäänud juhtimise küsimuseks, ja peaausjalikult tööstuse juhtimise küsimuseks. Ootamatus on lahingus tähtis tegur, kuid suurima tähtsuse omab tehniline ootamatus, mis on tööstuse kõrgema juhtimise tagajärg“ — nii iseloomustab prantslase Lefebure kindralstaabi ja tööstuse vahetõrki raamatus „Enigme du Rhin“. Kindral Herr ütleb sama küsimuse kohta: „Tuleviku sõda on kõigepealt tehaste sõda ning tööstusline mobilisatsioon on muutunud tähtsamaks küsimuseks sõja ettevalmistustel“. (L'artillerie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle doit être“).

Kuid sõda vajab mitte ainult tööstuse mobiliseerimist, ta nõuab tungivalt ka rahanduse, põllumajanduse, juurdeveo, ajakirjanduse, teadlaste, õpetajate, jutlustajate jne. jne. mobiliseerimist. Seda „levée en masse“ peab korraldama veel rahu ajal, milleks peaks iga riik asutama prantslaste eeskujul kõrgema Riigikaitse Nõukogu, kes juhivad kogu riigi mobiliseerimist ja kelle abiliseks on kindralstaap. Viimane muretseb

Riigikaitse Nõukogule andmeid vägede vajadustest tehnilistes abinõudes, inimestes ja rahas. Kindralstaap teatab missuguste raioonide, tööstuse ja tagavaradega ei tohi arvestada teatud sõjariistus kokkupõrgete korral. Kindralstaabi kaastöölised peavad olema kõigis ministereeriumides, kohalikes valitsustes. Riigikaitse Nõukogu sekretariaat moodustatakse samuti kindralstaabi ohvitseridest.

Kõne all ei ole mingisugune ohvitseride ülemvõim riigis, ei ka mitte võimu haaramine või diktatuur, — kindralstaap ei juhi riiki, ta ainult suunib sõjamasina tegevust, hoolitsedes riigi lahinguvalmis oleku eest.

Eelpool nimetatud kindralstaabi kaastöölised peavad omandama sõjaakadeemias põhjaliku sõjalise hariduse ja tarviliku ettevalmistuse töötamiseks tähtsamate riigi tegevusalade juures. Ei ole sunduslik, et need ohvitserid tuleksid sõjakoolist ja rivist; sõjaakadeemia avades oma ukse inseneridele, õigusteadlastele, doktoritele, puhastab neid tarvilikul määral „erasisiku vaimust“ ja sulatab neid ühte teiste sõjaakadeemikutega.

* * *

Elmistes lõigetes on loetletud kõik need tegevusalad, kuhu suunitakse kõrgema sõjalise haridusega isikuid. Kokku oleks neid alasiid kuus ja nimelt:

1) Riviala. Sõjaakadeemia lõpetamise järele suurem osa kuulajaid, omandades teadmisi, lõpumärgi ja akadeemilise kutse, pöörab tagasi rivisse mingisuguste eesõigusteta. Nende vastuvaidlemata paremuseks on võrreldes teiste rivi ohvitseridega teaduslik bagaaž ja laiem silmaring, — need kaks omadust kindlustavad akadeemikutele tuleviku ka igasuguste eireegliteda.

Nende ohvitseride teenistuskäik möödub riviülemaate, staabiülemaate väeüksuste ülemate kohtadel. Staabi ametkohtadele, kus nõutav kõrgem sõjaline haridus, määratakse samuti neid ohvitseride, välja arvatud luure ja sideala ametkohad. Kuid nende ohvitseride staabi teenistust peab vaheldama riviteenistusega.

2) Kesk- ja kohalikud asutused komplekteeritakse akadeemikutest, kellel kalduvusi ei ole riviteenistuseks või kes selleks kohased ei ole.

3) Suur kindralstaap. Akadeemia lõpetajatest iga aasta määratakse siia mõned ohvitserid, kel on kalduvusi teaduslikuks tööks või tegevuseks luure alal. Nad on kohustetäitjateks kindralstaabis, akadeemias, armee staapide luureosakondades, välismaade sõjaväe esitustes. Oma karjääri haripunktil määratakse neid kõrgematele rivi ja staabi ametkohtadele, kus nõutakse andekust ja põhjalikku sõjateaduste tundmist. On võimalik ka vastupidine nähtus — kus kõrgema haridusega rivi ohvitser määratakse kindralstaapi, sest on võimalik, et ohvitser, kes valis riviala, väljendab sarnaseid omadusi ja kalduvusi, mida saab edukalt kasutada just kindralstaabis.

4) Sidealal kasutatakse ohvitseride, kes akadeemiast lahkumise momendist sellel erialal on töötanud.

5) Liikumisalal võivad tegutseda eriteadlased-akadeemikud noorematest aukraadidest kõige vanemateni.

6) Teenistus väljaspool sõjaväge nõuab erilist täienduskursuse läbivõtmist akadeemia juures (sotsiaalsed teadused, majandusteadus). Selle alla akadeemikud määratakse mitmesugustesse ametkondadesse mobilisatsiooni küsimuste läbitöötamiseks.

* * *

Sarnane akadeemikute jaotamine on tingitud elu nõuetest ja inimese loomulikkudest omadustest. Elu nõuab septisaliseerimist, inimese omadused aga lubavad maksimumi kasu ainult erialal, kuhu teatud isik kaldub. Ei või näiteks kabinetiteadlast kasutada, samuti kui mõnd kindralit, kes lämbub väljaspool rivi teenistust, — ka ei või nõuda näiteks sõjaväe agentuuri

3

paremust on uuesti välja lastud

PINNA-paberossilidel

20 tk. 25 mk.:

- 1) headus, segu, maitse, aroom — on midagi hoopis iseäralist.
- 2) suurepärase pakkimine.
- 3) tõesti kõigile kättesaadav hind.

A/S. Laferme.

!!!

alal tegutselt ohvitserilt samasugust rivi staaši, kui riviala akadeemikut.

Nihutades akadeemikuid kalduvuste ja annete kohaselt ja andes igaihele neist vastavaid teadmisi, tuleb neid tegevusse saata mitmes suunas, — see ei killusta akadeemikute korpust, sest et kõik need suunad tuginevad sõjateadusele ja üldeesmärgile — riigi ettevalmistusele sõjaks.

* * *

Akadeemikute jaotamine kuude liiki nõuab ka sõjaakadeemia vastavat korraldust. Akadeemia nooremal kursusel, mis kõigile ühine, käsitatakse üldaineid (sõjaajalugu, sõjakunst, kodumaateadus, sõjamaadeteadus jne.) selleks, et luua õiget ja ühist arusaamist sõjaasjanduse alal. See baasis on hiljem kuulajate hargnemisel erisuunades neid ühendavaks tsemendiks.

Teine kursus peab jagunema osakondadesse, kus ohvitserid oma annete kohaselt uurivad eriaineid. Tarvilikud on riviala, akadeemiline, side, liikumise ja mobilisatsiooni osakonnad. Mer-eväe ohvitseride jaoks peaks olema veel eriosakond.

Täienduskursus on tarvilik ainult akadeemilises osakonnas, teiste osakondade kuulajad saavad küllaldasid teadmisi kaheaastase kursuse kestel. Vastavad programmid peavad piirduma ainult tarvilikuga, on üleliigne ja isegi kahjulik avada kuulajaskonna eest kõik inimkonna üliteaduse sügavused ja haripunktid. Üleliigne teoretiseerimine jätab oma jäljed ka edaspidise tegevusele. Kindral Kraus oma raamatus „Die Ursachen unserer Niederlage“ kirjutab Austria sõjaväe kohta: „Juhatusel väljaõpe oli ebakohane. Taktikalisele olime üle õpetatud, mõtteühtlus oli kadunud... Väljaõpe oli liig mitmekülgne, üleliigsete peensustega... Taktikalisele olime üle koormatud ja paljud ei suutnud üle minna suurtelt taktikalistest ideedelt lihtsamate tõdede arusaamisele“.

Akadeemia programm peab olema korraldatud nii, et seal ei domineeriks täpsed ja pooltäpsed teadused (statistika ja sarnased), — sest et nad hävitavad hinge ja suurendavad teadmisi kunsti ja oskuse arvel. Vana Vene akadeemia patustas strateegia üleliigse harrastusega, mis kindralstaabi ohvitseri napoleoniseeris. Harjumus olla tihedas läbikäimises strateegiaga viis nende mõtted kõrgetesse sfääridesse ja taktika küsimused neid ei kütkestanud. Akadeemia võib ette heita, et ta harjutas mälu, s. o. annet korrata võõraid võtteid, selle asemel, et arendada oma mõtete loomingut. Selle järeldusel loovaks tööks oli Vene kindralstaabis vähe kohaseid ohvitseri, millest kindral H. Dragomirov oma raamatus: „Vene sõjaväe ettevalmistus suureks sõjaks“ tähendab: „Prantsuse juhatus oli vaatlemis- ja selge mõtlemisvõime algallikate alusel. Kurbusega peab tunnistama, et vene sõjaväe juhatus sanraseks tööks ette valmistatud polnud“.

Akadeemia ülesandeks ei ole täita kuulajaskonna peaaugusid teatud hulga statistiliste, ajalooliste, geograafiliste ja teiste andmetega, vaid süvendades kuulajate teadmisi peab akadeemia ette valmistama neid loovaks tööks, andma suuna edaspidisele tegevusele.

* * *

See suuna küsimus ei ole lihtne, ta viib meid ühise doktriini küsimuse juurde. Ühine doktriin on meelitatav asi — tal on omad hüved. Kuid ka pahed. Tal on ägedaid vastaseid ja kindlaid pooldajaid.

Kindral Zur-Linden ütleb sel puhul: „On tarvilik, et kõigil sõjaväe ametkohtade järkul räägitaks ühist keelt, et seal olukorda hinnataks ühisest vaatekohast ja teatud nõuetele ja ettekirjutustele antaks ühesugune tähtsus. Teiste sõnadega: on tarvilik ühine doktriin ülevalt alla terves sõjaväes“.

Teisest küljest on ka kindral Gascouin'il õigus, kui ta ütleb, et mõnel ajajärgul ei ole midagi karde-tavamata, kui ühine doktriin. Ja tõesti ajajärgudel, mil tekivad eriti tähtsad lahingufaktorid, mis segi paiskavad üldtunnustatud taktika ja strateegia aluseid ja seega sunnivad teostama nende teaduste põhjalikku reviderimist, — võib ühine doktriin sunnida vägede õpetamist ja kasvatamist sootu vale rada, kuna ta ei salli harutamist ja kriitikat. Ainult kriitikas, harutamises, arvamistes ja kokkupõrgetes selgub tõde.

Ühisel doktriinil on veel see halb omadus, et tema elluviimiseks vajame Peeter Suurt või Moltket, või despooti ehk mõtte diktatorit. Kui andeka eestvedaja puudumisel ühise doktriini läbiviimist oma kätte võtavad keskpärase isikud, siis tekib „absolutismi“ asemel asialik despotism, ning ühine doktriin muutub üldnivelleerimiseks, mille aluseks on keskpärasus, elava vaimu surumine ja „rahu“ elemendi minemakihutamine, mille järele saabub matusepaiga vaikuse doktriin.

Palju kirjutati Venemaal ühisest doktriinist. Paljud püüdsid teda vormuleerida pikkades kirjutustes, kuid selle doktriini mõte koondus ühte sõnasse: „Kuulen!“ Sarnase doktriini asemel on parem usaldada üksiku juhi ja ülema selget mõistust.

Kui sõjaväes puudub isik, kes oma autoriteediga läbi viiks ühise sundusliku doktriini, siis on parem lubada mitmesuguste doktriinide vaba võistlust kirjan-duses ja vaielustes, kui türaaniliselt sisse rajada ühte doktriini. Loomistööle peab kutsuma kõik sõjaväe pa-remad mõistused, peab looma vähemalt vaadete koos-kõlastamist poleemika ja vaieluste abil. Sel juhul kindralstaap hoolikalt uurides ¼ kõike voolusid kõr-gemates sõjaväe kihtides, sõjaväe massis, sõjakirjan-duses, vormuleerib doktriini ja viib ta ellu kõigi abi-nõudega, mis tema käsutuses (määrustikud, sõjakirjan-dus, manöövrid, sõjamängud jne.). Vastandina sunduslikule, vastuvaidlematult ühisele doktriinile on sarri-nane doktriin ainult soovitatav — ta ei piira vabalt krii-

tikat ja loomingut. Sõjaakadeemia ei kujune siis kindralstaabi hääletoruks, kes sõnakuulelikult kuulatab ametlikke teooriaid, ta muutub puhta teaduse pesaks ja on vahest kindralstaabi mõtevennaks ning vahel tema oponentiks. Ei ole viga, kui akadeemia doktriin vähe lahku läheb kindralstaabi doktriinist, sest selle kokkupõrke järeldusel hävinevad elutud targtused ja jäävad püsima terved mõtted.

Prantsuse sõjaakadeemia rahu ajal pidas kinni kindlast doktriinist ja meie näeme, et seal akadeemia autonoomsus ainult tõstis tema koostöö väärtust kindralstaabiga.

* * *

Akadeemiasse koondub ohvitserkonna koorekiht profesuuri ja kuulajaskonna näol. Profesuuri kogemu-sed ja mõtisklus, kuulajaskonna teadushimu ja hoogsus kujundavad olukorra, kus akadeemia muutub mitte ainult sõjateaduste uurimispaigaks, vaid ka nende teaduste väljatöötamiskohaks. On väga tarvilik, et vaim-line ja teaduslik side akadeemia ja tema abiturientide vahel ei katkeks. Akadeemikud ei tohi kaotada siset oma alma mater'iga, kes jääb nende sõjalise arenemise kõrgemaks juhtijaks kogu edaspidise teenistuskäigu kestel.

Teenistuses edasijõudmise tingimuseks on akadeemikute teadmiste katkematu arendamine. Akadeemia lõpetamine ei anna veel väejuhi patenti, ohvitser, kes oma rinnale asetab kutsesmärgi, ei tohiks arvata, et ta nüüd kindlal sammul läheneb marssali aukraadile. Et liikuda kõrgemale, peab mitte ainult teenima, vaid ka vahetpidamata õppima, sest võimu väärrib ainult asjatundja.

Kindralstaabi ohvitseride üht tähtsamat omadust: kalduvust intellektuaalsele tööle peab arendama akadeemia. Viimase ülesandeks on valvata, et tema endistes kasvandikkudes ei kaoks aga atrofereuks see kalduvus unisel üksluses äripäeva teenistuses. Selleks on tarvis, et kindralstaabi ohvitserid kogu oma teenistuse kestel oleksid akadeemia mõjukonnas. Akadeemia peaks nõudma kõigilt endistelt lõpetajatelt iga aasta kirjalikke töid antud või vabalt valitud teemidele, ta peaks korraldama ka aeg-ajalt katseid, mille läbi-tegemine võimaldaks teatud teenistustiste astmete saavutamist. Sarnases olukorras ollakse sunnitud ühe täienduskursuse asemel töötama, kuigi mitte nii intensiivselt kogu aeg, ning sõjateaduse saavutustest ei jääks maha ka need, kes võiksid alluda kiusatussele lasta oma teadusehimu määramatapärasele puhkusele.

Nõudes oma endistelt kasvandikkudest töötamist, peab akadeemia suunima seda tööd nende ideede kohaselt, mis omaks on võtnud. Selleks saadab akadeemia nendele lalali oma doktriini, läkitab kohapeale oma professore loengute pidamiseks akadeemikute kongressidel ja hoolitseb nende akadeemikute tööde trükkimise eest, mil laiem tähtsus. Seega omandavad kõik akadeemikud, kui mitte ühised, siis sarnased vaated, mis on kindlaks siduvaks füüks kõrgema sõjalise haridusega ohvitseride peres, vaatamata selle peale, missugusel alal nad ka ei töötaks.

Tarvidus alaliselt täiendada oma teadmisi on maksev mitte ainult ohvitseride ja vanem-ohvitseride suhtes, vaid isegi kindralid peavad värskendama oma teadusliku bagaazi „marssalite kurusustel“, et nende kauaaegse teenistuse isiklikele kogemustele juurde lisada sõjateaduse kollektiivseid kogemusi.

Kogemusteta kapten omandab vilumust juba esimeses lahingutes, kui kompanii tema süü läbi rasketesse olukordadesse satub; teadmisteta kolonel omandab hea nõuandja „lahingu haistingus“, mis talle ette ütleb, kuidas parandada vigu lahinguväljal; kuid kogemusteta kindral, kes harilikult lahingu pulsi ei suuda jälgida ja kes käib ainult oma ekslikute ideede järele, mida ei paranda lahingu välised muljed, võib viia omad väed hukatusse.

Kindrali olakud ei vabasta aeg-ajalistest üleminekutest õpetaja ja juhi osast õpilase ja juhitava osasse selleks, et mitte maha jääda uudustest sõjateaduste alal. Kahjuks näitas suur sõda, et mahajäänud oli palju ja et nii mitmed oleksid võinud ühineda kindral Suhomlinovi pentsiku ütelsega, et „pärast akadeemia lõpetamist ei ole mina läbi lugenud ühtki sõjanduslist raamatut“. Puistunud, paraliseeritud mõistusega kindralite olemasolu on sõjaväele hukatuseks.

Akadeemikute korpuse tähtsus on ülisuur, sest nende mõju laieneb peale sõjaväe veel teatud viisil terve riigi organismi peale teostades riigi ettevalmistust sõjaks ja vastutades sõja edukuse eest. On loomulik, et nende ohvitseride valikut peab teostama erilise piinlikkusega.

Selle valiku pearaskuseks on asjaolu, et „tugevad, karastatud iseloomud harilikult väljenduvad sarnaselt, et nad rahu ajal erineda ei suuda. Ei oleks revolutsiooni, siis oleksid Bonapart ja Carnot arvatavasti lõpetanud oma karjääri kolonelidena. Friedrich Suur, kui ta mitte ei oleks sündinud trooni astmetel, oleks vististi leitnandina erusse sattunud“ (von der Goltz).

Harilikult rahu ajal eelistatakse, et ohvitserid oleksid korralikud, vaiksed, sõnakuulelikud ametnikud, kuid sõjas tahetakse neilt, et nad muutuksid tahtejõulisteks, teguvõimsateks, algatusvõimelisteks juhtideks. Sarnased muutused on haruldased. Sellepärast, kui soovitakse sõjas näha energilisi ohvitserisid, tuleb soovitada rahu ajal kannatlikult lepidada „rahutute“ ohvitseridega, — nendest kujunevad tihti kangelased.

Akadeemikute õige valiku juures saavad nad mõistuliselt ja moraalselt teistest ohvitseridest ees olema ja see asjaolu tõstab akadeemikute korpuse prestiiži enam kui kõik võimu tundemärgid. Sarnaselt tekkinud prestiiž on palju väärtuslikum ja kindlam, kui see prestiiž, mida saavutatakse eraldumisega kastasse. Peirrefeu kirjeldades kahes raamatus prantslaste ülemjuhatus staabi telgitagust elu, on äärmiselt vihane „brevetées“ seksti vastu. Ja tõesti, eraldumine viib organiliste sidemete katkemisele sõjaväega. Akadeemikud peavad ühinema sõjaväega, alal hoides omavahelist ühendust, — siis on nende mõju sõjaväe peale suur.

A. N.

Allveelaevade desarmeerimise küsimus.

Kes viimasel ajal hoolega jälginud välja-
maa ajakirjandust, sel pole tähele panemata
jäänud võitlus, mida eriti agaralt peavad ing-
lased oma ajakirjanduse kaudu allveelaevade
vastu. Allveelaev, see võrdlemisi noor liige
mitmetuubiliste sõjalaevade peres on oma
kiire arenemise ja oma erilise seisukoha tõttu
üheks võimsamaks sõjariistaks kujunenud, mis
teatavasti Ilmasõjas peaaegu otsustava tähtsuse
oleks omandanud (sakslaste sõda kaubalaevastiku
vastu); ning praegu on ta oma kandjaile
nähtavasti nii kardetavaks muutunud, et täst
lahti tahetakse saada. Kes asjaga lähemalt
tuttav ei ole, sellele tundub see vast üllatusena.
Loeme ju tihti ajalehtedest, et kõik riigid,
nende seas ka meie, omale allveelaevu muret-
sevad või muretseda püüavad. Kuid siiski
pole see küsimus nii uus. Juba Washingtoni
konverentsil a. 1921/22. püüdis Inglismaa
läbi viia osavõtjate riikide allveelaevastikkude
tugevat kärpimist või koguni täielikku kaota-
mist, kuid Prantsusmaa ägeda vastuseisumise
pärast ei tulnud sest midagi välja. Siiski
pole inglased sellest loobunud, ning kui mineval
aastal nende allveelaeva M hukkumine 68
Inglise meremehele külma haura töi, oli üheks
selle järelduseks terve seeria artikleid allvee-
laevade vastu. Kuna meilgi viimaste muretse-
mine praegu tõsiselt päevakorral on, peaks
ülevahtimisekirjutused ka meis huvi ära-
tama. Toome sellepärast lühida kokkuvõtte
tähtsamatest arvamistest asja kohta.

Alguse teeb puht inimarmastuse seisukohalt
välja minnes Br. Lloyd'i eesistuja P. G. Mackin-
non, „Times'is“ 14. nov. 1925 a. „Ärahoidmata
hüdaohud meresõidul“, kirjutab ta, „on juba
niigi küllalt suured. Allveelaev on aga üks

teravmeelsem ülesleitud, mille abil rahvad
üksteist mitte ainult sõja ajal hävitada püüavad,
vaid mis ka rahuajal suuri ohvreid nõuab. Kõik
suuremad mereriigid on kannatanud südant-
lõhestavaid kaotusi, mida see surmatoov sõidu-
riist temal sõitjatele toob, suigutades neid,
võib olla, päevade jooksul piinavale surmale
merepõhjas. Kas poleks praegu, kus Locarno
Euroopale rahu peab tooma, aeg Washingtoni
konverentsil tehtud ettepanekuid uuesti üles
tõsta, et seda sumariista igaveseks kõrvaldada.“

Varsti järgneb sellele endise admiraliteedi
esimese lordi Lord See of Fareham'i kirjutus
„Maha allveelaev“, samuti „Times'is“. Lord
Lee tervitab nähtust, et kõigepealt Br. Lloyd'i
eesistuja selle „tigated, ebariütliliku sõjariista“
vastu välja astub, mille all just kaubalaevastik
kõige rohkem kannatas, ning mis Ilmasõja
ajal liitlaste asja ja ühes sellega kogu tsivilis-
atsiooni kuristiku äärele viis. Ei aita ainult,
et Saksamaale täiesti ära keelati allveelaevu
ehitada või ehitada lasta, vaid see mereröövel
peab kõigilt meredelt kaduma, ainult siis
võivad riigid, kes peajasjalikult sisseveost elavad,
kindlad olla, et neid sõja korral otsekohene
hukatus ei ähvarda. Peale otsekohese häda-
ohu tähendaks desarmeerimine siin veel mää-
ratud kulude kokkuhoidmist, kui silmas pidada,
et Inglismaa Ilmasõja lõpul ligi 3000 peal-
veelaeva Saksa allveelaevade vastu väljas
pidi pidama, ning siiski suuremate tagajärge
deta. Muuseas tuletab Lord Lee meelde,
kuidas ta Washingtoni konverentsil samasisulise
ettepanekuga esinenud, toonitades, et Inglis-
maa, kelle päralt suurim allveelaevastik ilmas,
siiski valmis on seda kolikambri heitma, kui
ainult teised riigid sellele järgnevad. Teised

riigid (välja arvatud P.-Am. Ühisriigid) ei olnud aga sellega nõus ja inglased pidid sellega leppima, et nende poolt järgmine sooviavaldu sisse võeti: „Inglise delegatsioon leiab, et veaalune sõda sõja ning inimsuse õiguse mõistetega kokkukõlas ei ole ja soovib, et kõik rahvad ühiselt kokku tuleks, et lõpetada allveelaevade ehitust ja tarvitamist sõjaliseks otstarbeks“ (lühend. H. K.). Lõpuks arvab Lord Lee, et kahtlemata on see ka praegu veel admirali-teedi arvamine ning omalt poolt leiab, et desarmeerimist just siit peale peaks hakkama, maa- ja õhuvägede juures oleks see palju raskem.

Nagu öeldud, kutsusid eelmised kirjutused elavaid mõttevahetusi esile. Muuseas arvustab ka tuntud rahvasteõiguse tundja J. E. G. Montmorency seda küsimust. Tema arvates peaks seda läbi viima just Rahvasteliit, ära keelates oma liikmetele allveelaevu ehitada ja tarvitada. Et endised Haagi kokkulepped mürgiste gaaside j. t. tarvitamise piiramise kohta tagajärjeta jäid, tuleb Montmorency arvates sellest, et sõdival riigil kunagi südametunnistust ei jatku temal käepärast olevaid abinõusid mitte tarvitada. Võimata on aga ka ära keelata näit. lennumasinate ehitamist või mürgiste gaaside valmistamist, kuna neid ka rahuajal tarvis läheb. Teisiti on asi aga allveelaevadega. Muidugi ei saa ka siin dekreetidega aidata. Kuna aga allveelaevu praegu ainult sõjaliseks otstarbeks ehitatakse, võib seda täiesti ära keelata, pole ju sarnast asja ka võimalik salaja ehitada ning vastavat meeskonda välja õpetada. Ainuke hädadoht peituks vast pikaajalises sõjas, kuna siis riigid juba võiks takistamata ehitada uusi allveelaevu, kuid vähemalt on siin mõlemad pooled sarnastes tingimustes. „Igal juhusel“, ütleb Montmorency lõpuks, „on väga palju asja-olusid allveelaevade kõrvalajätmise poolt ning need ohvrid, mis inglased, ameeriklased, jaapanlased j. t. on kandnud¹⁾, poleks asjatud, kui korda läheks seda läbi viia“.

Otsekohese ja huvitava arvustusega esineb „Times'is“ keegi „Realist“. „Kirjeldatud kava on täiesti vastuvõetav inglastele üldiselt ja ka paljudele ameeriklastele“, ütleb ta, „kuid loomulikult kutsub ta rahulolematuse esile neis vähemates ja vaesemates mannermaa riikides, kes ei jõua oma randu kaitsta suurte ja kalliste lahingulaevadega, vaid palju odavamate allveelaevadega läbi püüavad ajada. On selge, et kava on väga kasulik Inglismaale ja Ameerikale, palju vähem kasu aga Prantsusmaale ja Itaaliale toob. Täiesti vastuvõetmatu oleks ta

aga Baltiriikidele ja Kreekamaale, kellel naabriteks rahutud riigid, kes pealegi ka Rahvasteliidu liikmed pole. „Kas võtab Inglismaa“, küsib Realist, „kava läbiviimise korral Soome kaitsmise Vene või Kreekamaa kaitsmise Türgi pealetungi vastu oma peale“?

Kokkuvõttes kirjutab „Times“ omalt poolt: „Kavatus allveelaevu sõjalaevastikkudest kõrvaldada on täiesti õigustatud. Allveelaev ei ole mingi rüütlik võitlusabinõu, vaid nurjatu mereröövel. Nagu Ilmasõja lõpuks selgus, ei suudagi nad korralikult organiseeritud kaitsega sõjalaevadele kahju teha, isegi kaubalaevade karavaane saatvate sõjalaevade vastu polnud allveelaevadel suuremat edu. Näit. veeti kogu sõja kestvusel takistamatult sõjaväge ja varustust üle Inglise kanali. Nende tähtsaks ülesandeks on aga kaubalaevastiku vastu võitlemine ja nimelt selle kõige tooremal kujul. Rääkimata sellest, et nad määratud varandusi mitte priisidena oma sadamatesse ei vii, vaid ära hävitavad, hukkavad nad ka halastamatult tuhandeid süütuid meremehi, kuna neil võimalus puudub viimaseid päästa. Ei aita siin mingisugused määrused ega ettekirjutused allveelaevade tegevuse piiramise kohta. Ei saa oletada, et meeleheitlises seisukorras viibiv pool laseks ühe kaubalaeva sõja- või toidumoonaga takistamatult vaenlase sadamasse minna, kui tal võimalus olemas seda takistada. Allveelaev peab täiesti kaduma! Prantsusmaa vastuväited, et ta sel puhul oma Põhja-Aafrika ühendusi kaitsta ei suuda, on põhjendamatud, kuna allveelaevadest konvoeerimise mõttes kunagi suurt kasu pole olnud.

Siiski leiab „Times“ lõpuks, et seda asja praktiliselt kaunis raske on läbi viia. Juba Prantsusmaa ja Itaalia ei taha sellega leppida, kuid täitsa vastuvõetmatu on ta vähematele mereriikidele, kuna allveelaev on just nõrgema sõjariist. Igatahes on Inglismaa siin niipalju teinud kui võimalik. Rohkem teha ta enam ei saa, kui teised riigid vastu ei tule.

Et näha, kuidas teised riigid asja peale vaatavad, toome ka mõned vastaspoolte arvamusid. Nii kirjutab „Temps“ pealkirja all „Neetud allveelaev“ „Times'is“ artiklite kohta järgmist: „Raske on aru saada inglaste väidetest. Sel ajal kui „Nelson“¹⁾ ja „Lexington“²⁾ voogusid läbistavad, kandes oma turjal „rahulikke“ suur-tükke ja „hädadohtutuid“ sõjalennukeid, tahtakse vähematelt ja nõrgematelt mereriikidelt „inimlikkuse“ ettekäände all võtta just see kaitseabinõu, mis neile odavuse mõttes veel jõukohane oleks. „Temps“ teeb „inimsoo hea-

¹⁾ 1920 aastast peale on õnnetuste läbi hukkunud 4 Inglise, 3 Ameerika, 2 Jaapani ja 1 Itaalia allveelaev. Õnnetusi inimohvritega selle aja jooksul on olnud Inglise, Ameerika, Jaapani, Prantsuse ja Rootsi allveelaevadega.

¹⁾ „Nelson“ — suurim Inglise ja terve ilma lahingulaev.

²⁾ „Lexington“ — Ühisriikide hiigla lennukite emalaev, võtab 72 lennukit peale, seega suurim ilma.

käekäigu pärast muretsevatele inglastele“ ettepaneku anda Rahvasteliidu käsutusse rahvusvaheline maa- ja merevägi, millest iga riik vastavalt oma huvidele osa võtaks. Vastasel korral nõuab aga „Temps“, et sel päeval kui kõik allveelaevad hävitada otsustatakse, sedasama ka kõigi soomuslaevade ja ristlejatega tehtaks; ühekülgne desarmeerimine Prantsusmaa kulul polla aga mõeldav.

Teine Prantsuse ajakiri „Moniteur de la Flotte“ leiab samuti Inglise kava olevat täiesti ühekülgse. Allveelaevastikule vaatab Prantsusmaa kui kaitseabinõule, et sõja korral omale kauplemise vaba võimalust kindlustada. Juba 4 aastat tagasi „kui Prantsusmaa pidi tunnistajaks olema ilmalvalitsuse jagamise juures Ameerika ja Inglismaa vahel“ töötas Prantsusmaa Euroopa sõja puhul iga abinõuga oma mereteed vabad hoida ja praegu pole tal võimalik seda arvamisest muuta. Inglismaa seisukord olla aga sellele diametraalselt vastupidine, kuna viimane igatepidi püüdvat oma ainuvalitsust merel alal hoida. Kumb poliitika imperialistlisem, selle jätab leht igati otsustada. Mis puutub Prantsuse parlamendi seisukohasse desarmeerimise kohta põhimõttelikult, siis ei olda mitte selle vastu, kuid see peab kõigile ühetasaselt läbi viidama. Ka on vabariik täieliku desarmeerimise korral nõus Rahvasteliidu järelevalvega, kuid see ei tohi mitte mõne kildkonna tööriistaks muutuda.

Need oleks kaks tähtsat seisukohta selles küsimuses, ühtlasi aga ka kaks kõigelahkumisevat. Mis puutub Ameerikasse, siis ollakse seal inglaste poolt. Itaalia kohta pole kahjuks andmeid, kuid võib arvata, et ta ennem Prantsuse seisukohta pooldab, vähemalt oli see Washingtoni konverentsil nii. Vahepealset seisukohal asub aga Jaapan. Nii seletab Jaapani mere-minister admiral Takarabe Reuteri esitajale, et ta isiklikult sarnase desarmeerimise vastu pole, kuid peab seda läbiviimatuks ilma kõi-

kide riikide nõusolekuta. Viimast saada olevat aga väga kahtlane. Takarabe arvab aga, et desarmeerimist vaja ei olegi, kuna allveelaev sõjalaevale sugugi hädadohtlikum pole kui iga teine sõjariist. Igal juhusel tulevat aga ära keelata sõda kaubalaevade vastu. Palju tähtsamaks peetavat Jaapani sõjaväes siiski mürgiste gaaside tarvitamise keeldu.

Niipalju väljamaa lehtede järele selle huvitava küsimuse kohta. On täiesti arusaadav Inglismaa hirm allveelaevade ees. Sõja puhul on ju tema saatust ära takistamatust sissevoost, seega on Inglismaale mere vaba kasutamine, mille kaitsjana Prantsusmaa tahab esineda, veelgi tähtsam kui viimasel. Lahkumineku sihtides õieti ei ole. Vahe seisab aga selles, et Inglismaa seda sihti taotleda püüab oma tugeva lahingulaevastiku ja määratu arvu ristlejatega. Prantsusmaa aga, kel nõrk lahingulaevastik, oma hiigla lennuväe ja tugeva allveelaevastikuga. On üldiselt teada, et Prantsuse merepoliitika sihiks viimastel aastatel lennuvägi ja allveelaevad on, mõlemad abinõud, mis rohkem pealetungi- kui kaitseõjaks kohased. Kuid ka pealetungi võib kaitseks lugeda, olgugi kaudselt. Igatahes on nad mõlemad vahendid, mille vastu Inglismaa peajõud, lahingulaevastik, jõuetu on ja seega ainukesed abinõud tasakaalu alalhoidmiseks Inglise ja Prantsusmaa vahel. Et Prantsusmaa ühest sarnasest abinõust loobuda tahaks, on raske uskuda.

Kokkuvõttes peab ütleva, et praeguste asjaolude juures sugugi kerge pole allveelaevade desarmeerimist läbi viia. Sellest ka Inglise valitsuse tagasihoidlikkus asja tegeliku algatuse suhtes. Nii seletas Baldwin alamkojas korduvate küsimuste peale asja kohta, et valitsuse seisukoht juba Washingtoni konverentsil selget väljendust leidnud, kuid tegelikke samme ei tahtvat valitsus enne astuda, kui desarmeerimise küsimus Rahvasteliidus üldiselt kõne alla tuleb.

H. K.

Vabadus- ja Ilmasõjas langenute mälestussamba avamine Kadrinas 15. augustil.

Vabadussõja päevil detsembris 1918. peeti Kadrina ümbruskonnas ägedaid võitlusi. Punased tungisid siit läbi, et vallutada Tapat, tähtsat raudteesõlme. Muinasloolistes Kalevipoja (Neeruti) mägedes leidsid nad meie vägede poolt visa vastupanu. Veristes võitlustes käisid külad käest kätte.

Et jäädvustada kangelaste mälestust, näidata tulevastele põlvedele kohta, kus nad võitlesid ja langesid, püstitas Kadrina kihelkond Kadrina kiriku ette langenute haudade juure mälestussamba, mille avamise päev kujunes suureks pidupäevaks. Murruna oli rahvast kokku voolanud lähemast ümbruskonnast, raudteel Rakverest ja Tapalt, ka Tallinnast ja

Tartust. Sarnast rahvahulka ei ole Kadrina kunagi varem näinud.

Avamise tseremonii algas kell 11. vaimulikkude lauludega 5. jalaväe rügemendi, Imastu invaliidide kodu ja Udriku muusikaseltsi orkestri saatel. Vaimulikku talitust toimetasid piiskop Kukk, kohalik õpetaja Beermann ja preester Eberling. Valitsuse esitajana avas mälestusekalju põllutöominister Köster. Ametliikude talituste vaheaegadel laulis ühendatud segakoor isamaalikke laule. Lõpuks järgnesid kõned ja pärgade, arvult üle 20, panek riigi- ja seltskonnategelaste ning langenute omaste poolt. Pärgi panid: Vabariigi Valitsuse nimel põllutöominister Köster, kaitse-

ministri ja kaitseväe poolt kolonel Simon, Soome valitsuse poolt Soome saadik Eestis, I. diviisi poolt kolonel Paavian, Viru maakonna-nõukogu ja -valitsuse poolt H. Kiiver, I. jalaväe rügemendi poolt leitnant Brahmann, 5. jalaväe rügemendi poolt leitnant Intal.

Mälestussamba korrashoidmiseks andsid komiteele ümbrikutes rahasumme Riigikogu poolt R. Penno ja I. Soomusrongide rügemendi poolt kapten Villemi. Samasugused annetused tegid Kadrina malevkond ja Undla vallavalitsus.

Avamine lõppes ühise vaimustava lauluga: „Eestimaa, mu isamaa.“

Kadrina Vabadussõja mälestussammas on üks kaunimaid ja algupärasemaid, mis kodumaal püstitatud. Ta on valmistatud kohaliku õpetaja Beermann'i juhatusel ja kavandi järele ilusatest looduslikest sookividest, mis kihelkonnaliikmed soodest ja metsadest üles otsinud ja kohale toonud. Sammas kujutab enesest kaljut, mille kõrgus 3½ sülda. Kalju otsas on hiigla must kivi

(600 puuda, vist meetoor), mis kujutab thelt poolt vaadates hiigla sõduri pead taevapoole vaatava pilguga. Ida- ja läänepoolsetele külgedele on asetatud tahvlid Vabadus- ja Ilmasõjas langenute nimedega, väeosade nimed ja kuupäevad, mil Kadrina ümbruskonnas võideldi. Põhja- ja lõunapoolsetel külgedel on isamaalised pealkirjad, millede all kaks reljeef tahvlit: esimene — tahvli keskpäigas sõjavägede ülemjuhataja; tema ees kaovad viimased vaenlased; järel sammuvad Eesti sõdurid, nende järel Jaan Poska rahulepinguga. Pilvest astub välja lauluisa Kreutzvald kuldkanal käes. Tahvli raamiks soomusrong. Teine — keskpäigas kõrgel Riigikogu hoone. Paremat kätt Lindakivil istub Linda ja vaatab röömsa meelega üles; pahemat kätt künnab Neeruti mägedes Kalevipoeg, mõök vööl. Tema kohal keerleb kotkas.

Avamise päeva pidustused jätsid üleva meeleolu ja kaunima mälestuse kõigile osavõtjatele.

-er.-

Püstoli laskevõistlused

1-se diviisi Ohvitseride Kogude vahel.

25—27. augustil 1925 a. 1-st diviisi külastanud Soome lennuväe ohvitseride poolt on diviisi ohvitseridele püstoli laskevõistlustel auhinnaks saadetud rändav hõbekarikas (aubokaal).

Karika omandamiseks igal aastal diviisis peetakse ära ohvitseride kogudevahelised püstoli laskevõistlused, kusjuures karika omandab lõpulikult see ohvitseride kogu, kes järgimööda on võitnud kolm korda või üldse viis korda.

Eelvõistlustest, mis ära peetakse väeosade ohvitseride kogudes, võivad osa võtta kõik ohvitseride kogu au- ja tegevliikmed, kuna lõp-võistlustele pääsevad igast ohvitseride kogust kolm parimat laskurit.

Käesoleval aastal korraldatakse diviisis karika omandamiseks lõp-võistlused augustikuu teisel poolel, pääle selle kui väeosades eelvõistlused lõpnud.

A. K.

Soome lennuväe ohvitserid, kes 25.—27. augustil 1925 a. Narvas külalistena viibisid.

Rätsepmeister J. Puksberg

(Peterburist).

Äris alati suures valikus Inglise riideid parematest vabrikutest.

Härradele sõjaväelastele ja riigiametnikudele tehakse tööd

järelemaksuga ja hinnaalandusega.

Tallinna, Pikk t. 43. Kõnetr. 11-79.

Saapakauplused

J. LINK

Valli tän. Nr. 4. :- Suur Pärnu mnt. Nr. 6
Tallinnas.

Sovitan suures valikus igasuguseid elegantseid jalanõusid. Sõjaväelastele ja kaitseliitlastele vormi säärikud.

Hinnad väljaspool võistlust.

Ostke ainult Viini hõõglampe

„Ferro-Watt“

sest nende valgus on särav ja voolukulu minimaalne.

Lampide ladu ainuesitaja juures

A./S. Drommeter & Ko.

Tallinnas, Lai tän. № 5.

Kindralstaabi VI osak. väljaandel
ilmusid trükist:

H. TULNOLA: 3. JALAVÄE RÜGEMENDIGA
VABADUSSÕJAS 1918—1920.

Hind 55 mrk.

II.

Jalgväe relvade materjaal-osa III.
9 mm. püstol „Browning“.

Üldine kirjeldus ja hoolekandmise reeglid.

Hind 40 mrk.

Nõudke ainult parimat shokolaadi

Nõudke ainult parimat shokolaadi

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Väljaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.